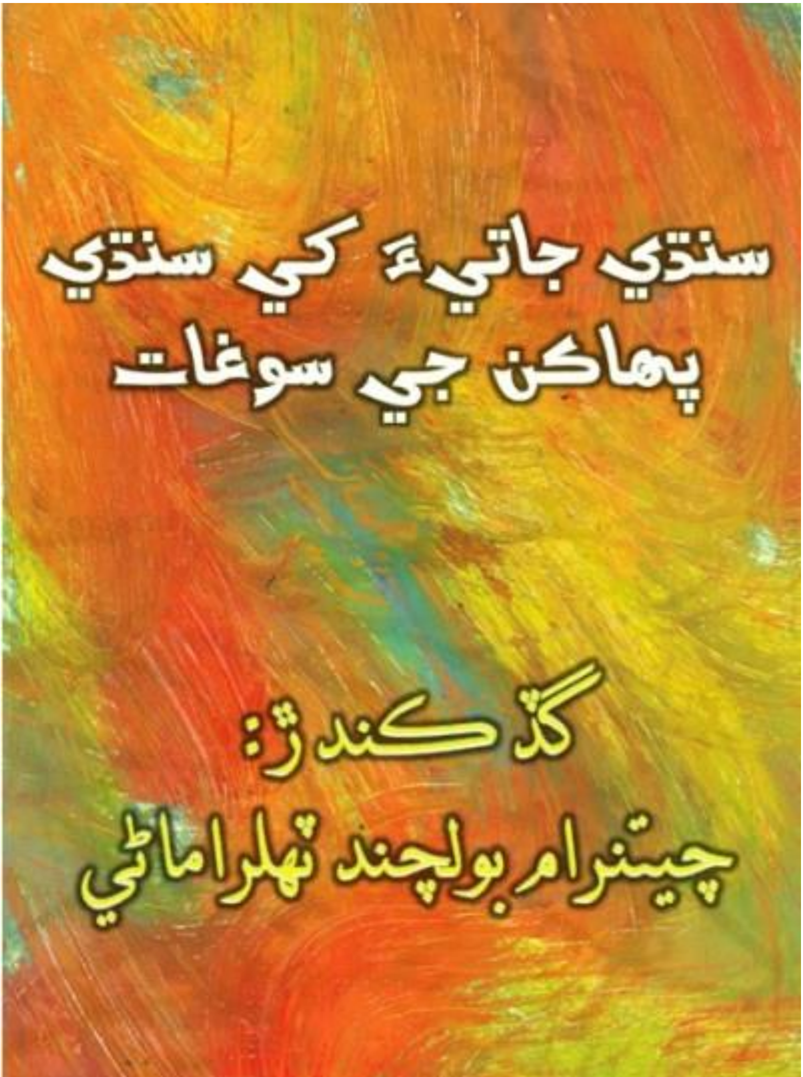
سنڌي جاتيءَ ڪي سنڌي
پهاڪن جي سوغات
گڏ ڪندڙ:
چيتنرامُ بولچند ٺهلراماڻي

سنڌي جاتيءَ کي سنڌي پهاڪن جي سوغات

گڏ ڪندڙ:

چيتنرام بولچند ٺهلراماڻي

المنعم لائبرري لاڙڪاڻو

ڊجيٽل ايڊيشن:

2018ع

سنڌ سلامت ڪتاب گهر

ٻيٽا:

وڏن لاءِ سڪ ۽ شرڌا
پريم سان پڙهو

ارپڻ پتر

دک پريا ٻه اکر

افسوس! جو هي ڪتاب ڇپيندي ڇپيندي اسان جو پيارو چيتنرام اوچتو ئي اوچتو تاريخ ٢٢ اپريل ١٩٨٣ع، شڪروار ڏينهن وجي سرڦدام پڌاريو. شل ايشور ڪيس پنهنجي چرنن ۾ سکي رکي. اها ئي اسان جي ايشور در ارداس آهي.

شيوا ۾
رامچند بولچند ٺهلراماڻي (ڀاءُ)
دلپت چيتنرام ٺهلراماڻي (پٽ)
ڪٽنب ۽ پريوار

سنڌ سلامت پاران :

سنڌ سلامت ڊجيٽل بوڪ ايڊيشن سلسلي جو نئون ڪتاب **”سنڌي جاتيءَ ڪي سنڌي پهاڪن جي سوغات“** اوهان اڳيان پيش آهي. پهاڪن ڪي گڏ ڪندڙ **”چيتنرام بولچند ٿهلراماڻي“** آهي.

هيءُ ڪتاب، ١٩٨٣ع ڏاري انديا ۾ ڇپيو. جيڪو هت اڻ لڀ هيو. ان جو هڪڙو ڇاپي نسخو، هن وقت قاسميه لائبرري ڪنڊيارو ۾ موجود آهي. سائين ڊاڪٽر محمد ادريس سومرو السندي صاحب جن ڪان ان جي فوٽو اسٽيٽ ڪاپي سائين انجنيئر عبدالوهاب سهتو صاحب کي موصول ٿي آهي، جنهن ڪمپوز ڪاپي سنڌ سلامت ڪتاب گهر لاءِ پڻ موڪلي آهي.

ڪتاب جي آخر ۾ اصل ڇاپي جي اسڪين ڪاپي جيئن جو تيئن شامل ڪئي وئي آهي.

محمد سليمان وساڻ
مينيجنگ ايڊيٽر (اعزازي)
سنڌ سلامت ڊاٽ ڪام
sulemanwassan@gmail.com
www.sindhsalamat.com
books.sindhsalamat.com

ساداڪر

هيءُ ڪتاب، ١٩٨٣ع ڏاري انڊيا ۾ ڇپيو. جيڪو هٿ اڻ لڀ هيو. ان جو هڪڙو ڇاپي نسخو، هن وقت قاسميه لائبرري ڪنڊيارو ۾ موجود آهي. سائين ڊاڪٽر محمد ادريس سومرو السنڌي صاحب جن کان ان جي فوٽو اسٽيٽ ڪاپي راقم کي موصول ٿي آهي.

ليکڪ جو واسطو، ساهتيءَ جي شهر پڊيا سان پڻ هيو. جو سنڌس امڙ ۽ ناناڻا اتان جا هيا. ان ڪري به هن ڪتاب جي منظر عام تي آڻڻ جي اشد ضرورت هئي جو اڳي ساهتيءَ سان وابسته چوٽين جو، ڪيرت مهرچنداڻيءَ جو لکيل چونڊ سنڌي چوٽيون ڪتاب، ڇاپي صورت ۾ عام آڏو آيو آهي. مرحوم غلام قادر سومرو جو واسطو ساهتيءَ جي شهر ٺاروشاهه سان هيو، جنهن پڻ ساهتيءَ جا پهاڪا ۽ چوٽيون ڪٺيون ڪري ڪتاب ترتيب ڏنو هيو، جيڪو شايد ڇپجي نه سگهيو جو راقم جي نظر تي نه چڙهيو آهي.

بهرحال، چيتنرام بولچند ٺهلراماڻي جو ترتيب ڏنل ڪتاب، سنڌي جاتيءَ کي سنڌي پهاڪن جي سوغات، قارئين جي استفادي لاءِ اي-ورشن جي صورت ۾ پيش ڪجي ٿو.

انجنيئر عبدالوهاب سهتو

مهاڳ

هي ۴۵۰ کان مٿي پهاڪن ۽ سنڌي چوڻين جو ڪتاب، جو توهان اڳيان آهي، سو اڄ کان ۵۰ – ٦٠ سالن کان اڳ سنڌي گهرن ۾ عام طور رهٽي ڪهٽي ۽ ٻارن کي نصيحت طور ٿورڙن اکرن ۾ هدايتن جو ڳڌيل سڌيل مجموعو آهي جو مون پنهنجي ماتا شريمتي پيرند ٻائي سپتري شري مدنداس نوتاڻي (پرين ساهتي) جنهن منهنجي پتا ديوان بولچند ڪيولرام ٿهلراماڻي (ٺلتي، تعلق سيوهڻ) سان لائون لڌيون. ان جي مڪاروند مان ٻڌل ننڍي هوندي جي يادگيرين مان جيئن جيئن دل تي تري آيا، قلم بند ڪيا آهن. ماتا جي سشيل ڪفايت ۽ قنائت واري هئي ۽ نام واري هئي. چولي ڇڏڻ کان گهڻو اڳ پنهنجي ٻارن خواهہ ٻين دنيوي ڳالهين مان موهہ ڪڍي ڇڏيو هوائين. نام ۾ جڙي رهڻ سبب اندر ۾ خوب سوجهي هئس. ايتري قدر جو چولي ڇڏڻ جو سميہ ويجهو ڄاڻي پنهنجي ننهن شاميءَ (منهنجي ڌرمپتنيءَ) کي کوني چيائين تہ هاڻي منهنجو ٽائيم اچي ويو آهي ۽ تون پاڙيسرين کي کوني پاڻ پيڙو ڪر. جنهن ڪرناٽين ۽ ڪرٽراٽين کي سڏي گهر آندو پوءِ ماتا جي اٽي پلٽي ماري انهن پاڙيوارن جي سامهون گنگا جل ۽ تلسيءَ جو ڏل ورتائي پنهنجو چرنو تياڳ ڪيو. اهڙيءَ ماتا کي مان وار وار نمسڪار ٿو ڪيان.
پريا ۽ ٺلتي، ٻئي علم جو مرڪز هيا ۽ ٻنهي جي ڳوٺن جي ديوانن جو پاڻ ۾ عزازت جو ناتو هيو ۽ ٻولي خواهہ علم جي گهرائيءَ سبب جڻ تہ تاجي پيٽي هڪ ٿي ويا هوا.
هي پهاڪا ۽ عام چوڻيون، الف بي جي ڏنل فهرست سميت ۲۹-۱-۱۹۸۰ع تائين مڪمل ٿي ويا هئا. پر ڇپائڻ جو امر اڃا ڪو نہ ٿيو هو.

هنن ڀاڪن ۾ ڪجهه ڀاڪا، اڄ ڪالهه جي زماني جا بہ آهن. انهن لاءِ مان پنهنجي ڪڪيءَ (ڀائٽيءَ) موهني سپتري سرڳواسي مربي ڀاءُ ڪيراجمل جي، جو آڀاري آهيان.

هي ڪتاب شايد اجا اڻ ڇپيل رهجي وڃي ها جو گذريل ١٢ — ١٥ مهينن ۾ چار دفعا موتمار بيمارين جو شڪار ٿي ٽي دفعا اسپتال ۾ داخل ٿيو آهيان ۽ هر دفعي ڊاڪٽرن جو چوڻ هو تہ نئين حياتي وٺي موٽيو آهيان.

پوئين بيماري جنهن مان ١٠-١-١٩٨٣ع کان ٩-٢-١٩٨٣ع تائين اسپتال ۾ داخل هوس ۽ پيٽ جو ١١ انچ ڊگهو چير ڏيئي، پيٽ جو آپريشن ٿيو.

جيئرو موٽڻ محال هو. منهنجي ڪڪي پشپا سمورو وقت ڏينهن ۽ رات اسپتال ۾ رهي، منهجي ماتا روپ بڻجي، آسيس ۽ پرارٿنائون ۽ شيراتن ڪري ايشور ڪرپا سان مونکي نئين زندگي ملي آهي. مان ڪيس هاڻ پنهنجي ماتا جي روپ ۾ پسان پيو.

مان پنهنجي پٽ ۽ ننهن دليپ ۽ گوپيءَ جو ۽ گهر جي سيني ڀاتين جو گهڻو شڪرگذار آهيان، جن وقت بہ وقت مون کي پورو سهڪار پئي ڏنو آهي.

هن ڪتاب جي ڇپائڻ جو شونق ۽ همٿ ڏيارڻ ۾ منهنجي ننڍي ڀرائا شري رامچند بولچند ٺهلراماڻيءَ جو تمام وڏو هٿ آهي، جنهن جي تاڪيد ۽ همٿائڻ سبب هي ڪتاب اڄ توهان جي هٿن ۾ آهي. هن ڪتاب جي ڇپائڻ جي تڪليف بہ هن پاڻ تي هموار ڪئي آهي، جنهن لاءِ جس جو ڀاڳي آهي.

چيتن بولچند ٺهلراماڻي
١٧ مارچ ١٩٨٣ع

ڪنهن سياڻي جو قول

جو پاڻڪن کي ڪجھ نہ ڪجھ نصيحت آميز لڳندو.

اپني متر سي ڪوئي بات ڇپانا نا چاهيئي.

اپني من ڪا ڀيد ڪيي اپني دشمن ڪو بتانا نا چاهيئي.

آمد ڪي پئسي سي زيادہ خرچ بڙهانا ناچاهيئي.

پيچ ڪرم ڪر ڪي پيڇي من ۾ پڇتانا نا چاهيئي.

پاپ ڪرم ڪرني ۾ ڪتي من ڪو للچانا نا چاهيئي.

جهان نہ آدر هووي ڪيي، اس گهر ۾ جانا نا چاهيئي.

اپني گهر ۾ آئي جن ڪو، نرادر ڪرنا نا چاهيئي.

رڻ يوميءَ ۾ جا ڪر مرني سي ڪيي ڊر پانا نا چاهيئي.

وپت پڙي جو آڪر ڪيي من گهبرانا نا چاهيئي.

ايشور انس ۾ جيو هئہ ساري، اس جن ڪو اپجانا نا چاهيئي.

اپني گرو ۽ مات پتا ڪو ڪڙوا شبد برتنا نا چاهيئي.

"پهاڪا ۽ چوڻيون"

١. اٽو ڪاڻو ڪوئي، مار پيئي ڳابي تي.
٢. انڌن ٻہ ملتان لڌو آهي. (ملتان، سنڌ جي اتر ۾ پنجاب جو شهر)
٣. ادو ٻہ ڏائو، اما ٻہ ڏائي، جهڙي ويئي، موٽي گهر آئي.
٤. آئي ٽانڊي ڪاڻ، بورچياڻي ٿي ويٺي.
٥. اها ئي زبان ڪٽ تي وهاري، اها ئي پٽ تي وهاري.
٦. اهو سون ئي گهوريو، جو ڪن ڇني.
٧. اڇا ڪارا پاڻيهي پڌرا ٿيندا.
٨. انڌير نگري، چرٻٽ راجا، ٽڪي سير ڀاڄي، ٽڪي سير کاڄا.
٩. اڪ ٻوڙن سان، ٻوڙا اڪن لڳائڻ. (جهيڙا ڪرائڻ)
١٠. اڪن ڪان انب گهرڻ.
١١. اڳهہ ڪتيو ڪائجي، وٽ ڪتيو نہ ڪائجي.
١٢. آلو نور، مٽي جو سور.
١٣. انڌو گهري الله ڪان هڪ اک، پر هت تہ ٻئي ٿيون ملن.
١٤. اڪين ٻوٽ آدمي آهي.
١٥. آهِ غريبان قهر خدائي، دعا درويشان مهر الاهي.
١٦. اهو ڪي ڪجي جو اوڪيءَ ويل ڪم اچي.
١٧. اما رڌي، اديءَ رڌي، مون نہ رڌي، ڪنهن نہ رڌي.
١٨. اهو ڪي ڪجي جو مينهن وسندي ڪم اچي.
١٩. آهي جو آسرو آهي.
٢٠. ان پرائو تہ پيٽ پرائو نہ ڪجي.

٢١. اگهاڙي ڪني، ڪانون هاب.
٢٢. آيا مير، ويا پير. (پير+ سنڌ جا ڪلهوڙا بادشاهه. مير+ جن ڪلهوڙن کان بادشاهي کسي، جن کان انگريزن بادشاهي هٿ ڪئي.)
٢٣. ان آهي ته ايمان آهي.
٢٤. اڄ جو ڪم سڀاڻ تي نه رکجي.
٢٥. اڄ چوڏا ٻه ٽاڱالهائين.
٢٦. آسري لڳا ٻه ڄڻا، عيد الائي ڪڏهن.
٢٧. آئي ته عيد، نه ته ڏٽ ڏهاڙي سومرا!
٢٨. آئي ته عيد، نه ته رمضان جو روزو.
٢٩. اڳيئي ويٺي هئي رني، ويتر آيس پيڪو ماٺهو.
٣٠. اچا ڪپڙا کيسا خالي، ماڻهن جي ليکي ملڪ جو والي.
٣١. انسان خطا جو گهر آهي.
٣٢. اکو قلو آرتي ڪرڻ. (پئسا اڏائڻ).
٣٣. اهي ئي لاٽون، اهي ئي چڳهه. (ماڻهو نه سڌري، نه سڌري.)
٣٤. اپ ڪي تو اڳڙيون ڏئي.
٣٥. اٺ ٻڍو ته ٻه ٻه ڪنواٽ لهي. (ننڍي عمر جا اٺ.)
٣٦. اٺ ڪي ڪٽي گهنڊٽي ٻڌي اٿن. (ٻڍي ڪي ننڍي ڪنوار وني ڏيڻ).
٣٧. اٺ پنهنجي مٺ ۾ ترڪندو آهي.
٣٨. اول پيٽ پنجوءَ جو، ٻار ٻچا سڀ پوءِ.
٣٩. انان مينهان دا ڪياهه ميلاءِ او ڪائن لاٽيون، او ڪائن ٻيلا.
٤٠. اهڙي مار ڪائيندين جهڙي اٺ ڪائي پتڻ تي. (ٻيڙيءَ تي چاڙهي، ندي پار ڪرڻ وقت).

٤١. انين پيڙهي اٺ جي، ماڪوڙو ماسات. (تمام ڏورانهين مائٽي).
٤٢. جي اکرين ۾ منهن وجهندا، سي مهرين پر نه ڊڄندا.
٤٣. اوڌر ڏيئي وير وهاءِ.
٤٤. اٺ سڪٽو به رنيي، ته لڏيل به رنيي. (ماڻهو هر حالت ۾ ڪرڪي).
٤٥. ان جو منهن جنڊ ڏانهن.
٤٦. اٺ چري ارڙهن ته ٻڪري چري ٻٽيهه.
٤٧. استاد جي مار، ٻار جي سنوار.
٤٨. اڻ هيريا نه هير، متان هرني، پڇ نه هير هرين جي متان وڙهني.
٤٩. انڌي گهوڙي ڪل ۾. (ڪل: خراب گاهه جو ڍڳ ۾ ٽيندو آهي.)
٥٠. اسي ڏوهه انڌي ۾، سؤ سٺ ڪاڻو، گهران ڏيئي ناٽو، ته به مارائجي منڊي کي.
٥١. بابا پلي، ڍڪي پلي. (ڪنهنجي اوگهڙ نه ڪجي).
٥٢. ٻاري ڪٽندا ٻار، ناهين ڪم ڪچن جو.
٥٣. بيڪار کان بيگار ڀلي.
٥٤. بندي جي من ۾ هڪڙي، صاحب جي من ۾ ٻي.
٥٥. ٻڪ ٻچڙو تول، دانهه ديوانا ڪري.
٥٦. ٻٽي ته ٻٽي، نه ته دال ماني گهٽي.
٥٧. بيوقوف کي بازار ۾ ڪٽجي نه ساڻ، اول ڪتائي پاڻ، پوءِ حاج وٺائي همراهه جي.
٥٨. ٻڪئي کي ڏئي ڪو نه، سائي کي سهي ڪو نه.
٥٩. بخاري جي ڪتي، آٿر ٻوري جي چٽي. (بخارو: رشيا جو مشرقي شهر)
٦٠. ٻلي ست ڪوئا کائي حج چڙهي.

٦١. ٻٽيھ منڊ منڊي ۾، اسيءَ ۾ ڪاٽو، جي نوڙھو ساماٽو تہ مڙني ڪٽي ماٺ ڪئي.
٦٢. ٻہ پائر ٽيون ليڪو.
٦٣. ٻيرن ڪان ٻير گھرڻ.
٦٤. ٻاھران چڪي مڪي، اندران ٻڙ ٻڙ دڪي.
٦٥. ٻن جي وچ ۾ جيڪو پوي اھو مار ڪائي.
٦٦. ٻار رڙھيو، گھر ڦريو.
٦٧. ٻيو ۽ ٻار، ٻئي ھڪ آچار.
٦٨. ٻار مڇ جو وار، جيڏانھن ورائيس تيڏانھن وري.
٦٩. ٻرو، ڪنجھڻ ٻہ نہ ڏيندو ڇا؟
٧٠. ٻن زالن جو ور، تنھن جو مسڻ ۾ گھر.
٧١. ٻيڙيءَ چاڙھي ڦڙھو ڪيڻ. (آسرو ڏيئي پاڻ ڇڏائي ڀڄڻ).
٧٢. ٻي ٻي ڪرڻ تنھنجو ڪم، ٻڌڻ ڪم ٻروچ جو.
٧٣. ٻڪري ڪير ڏئي، ڦولھڙين گاڏڙ.
٧٤. ڀلي ٻڪ ڀرم جي، شل نہ وڃي شان.
٧٥. ڀلائي ڪر جٽ سان، تہ ڦيري ھٽيئي پٽ سان.
٧٦. ڀڳو ئي ڀير (جھونو ائٽ) ڀير (ھلاءِ)، جيسين رتو راس ٿئي.
٧٧. ڀاڳ ڏئي ڀيڙو، تہ ٿئي دال مان سيرو.
٧٨. ڀاڳ ڏئي دٻ، تہ ٿئي دال مان رٻ.
٧٩. ڀجندڙن جي اڳ ۾، لڙندڙن جي پٺ ۾.
٨٠. ڀڳت ڪري پاتال ۾ پرگھٽ ھوءِ آسمان.
٨١. ڀائرن جو ھڪ ھٿ چوٽيءَ ۾ ٻيو ھٿ روٽيءَ ۾.

٨٢. پريءَ ٻيڙيءَ ۾ واٽيو ڳورو. (بار گهٽي هجڻ ڪري، ٻيڙيءَ ڪي بچائڻ لاءِ، واٽئي ڪي سرن درياهه ڪرڻ).

٨٣. پؤ ڏڪٽا ڪرڻ (اجايو سجايو پيسو خرچڻ)

٨٤. پلي پلي پاڻ آئي، سا ٻہ نہ پلي.

٨٥. پلئي واٽئي ڳڙ ڪاڏو.

٨٦. ٽڏو گهڙو پاڻ ڪي چانوَ ۾ وهاري.

٨٧. تڪڙي ڪتي انڌا گلر ڄڻي. (گلر= ٻچا)

٨٨. تڪڙ ڪم شيطان جو.

٨٩. تپ دانگي ست ڏينهن، ترس مهمان ڏهہ ڏينهن.

٩٠. تر جي گٽي سؤ چوٽون ڪائي.

٩١. تنهنجو سو منهنجو، منهنجي هٿ نہ لاءِ.

٩٢. تيليءَ مان ٽنپ بنائڻ.

٩٣. پاڻ پني، گهوڙا ڳنهي.

٩٤. پرڻ چوي ڏونگهي ڪي، هل ڙي تہ-توںگا.

٩٥. پنهنجي گتيءَ پئہ گڏهہ ڪي پيري.

٩٦. پر-متڙيو پوڙهيو.

٩٧. پهريون ملهہ ڪٽوري.

٩٨. پاڻ نہ پلي ڏوجاهہ متيان ڏيوي.

٩٩. پئسو ڏنو، ٻرو چنو.

١٠٠. پنهنجيءَ ۾ هٿ، پرائيءَ ۾ اک.

١٠١. پئسو رتا (پنهنجا ويجها مائٽ) وڇوڙؤ آهي.

١٠٢. پٿ ٻہ ليکو، پيءُ ٻہ ليکو.

١٠٣. پنهنجي ڪئي جو نہ ويڄ نہ طبيب.
١٠٤. پن ٻوڙي پاتال ۾، پٿر ٻہ تاري پاڻ.
١٠٥. پاڙو آهي، ابو اما.
١٠٦. پرائي ڏسي، پنهنجي جهڳي نہ ڊاهجي.
١٠٧. پڙهڻ ترڻ تير هڻڻ چوٿين سواري، نندي هوندي نہ سکئين، وڏي خواري.
١٠٨. پيچ ٻڌي مهري ڪيو اٿس (لاڏو اٿ پيچ ڪليل. مهري= سواريءَ جي اٺ جو پيچ ٻڌل هوندو آهي.
١٠٩. پئنچن ۾ پرميشور آهي.
١١٠. پنج پنجوءَ وارا ڪتا ئي پيا اٿس.
١١١. پئسو اڄ شينهن جي پيٽ ۾ آهي.
١١٢. پڙهيو آهي پر ڪڙهيو ڪين آهي.
١١٣. پاڻُ ڪري پاسي پاڻ ڪان، ڏس پرينءَ کي پاڻ ۾.
١١٤. پنهنجي گهوٽ تہ نشا هوَئي.
١١٥. پنهنجي ڏاڙهي ٻئي جي هٿ ۾ نہ ڏجي.
١١٦. پنهنجي پٺ ورائي ڪنهن کو نہ ڏٺي آهي.
١١٧. پاڻ ۾ ڪير ڪنڌ ٿي ويا.
١١٨. پاڻ کان وڏيڪ جيڪو ٻئي کي گهري، سو ٻہ ڏائڻ.
١١٩. پرائي جهار پرائي جهرڪي.
١٢٠. پئسي پلو مهانگو، رپئي پلو سهانگو.
١٢١. پنج ئي گيهہ ۾ اٿس.
١٢٢. پير جي پٺ، ناني جي مٺ.

١٢٣. پئسو ويو ڪجهه ويو، عزت ويئي سڀ ڪڇ ويو.

١٢٤. پيٽ اٿيئي ڪين ساڻ ٻيلي جو ٻيٽ.

١٢٥. پاڻي هينانهينءَ تي وهندو آهي.

١٢٦. پنهنجي پير تي پاڻيهي ڪهاڙو هڻڻ.

١٢٧. ڦڪيون تڏهن فرق ڪن، جڏهن امر ٿئي انهيءَ جو.

١٢٨. ڦوندڙ پريو ٿو وتي.

١٢٩. ڦريو واڻيو ڪاڳر سوري.

١٣٠. ڦاٽو تہ ڦٽڪڻ ڪهڙو.

١٣١. جنهن وڻ جي ڏار تي ويهجي، ان کي نہ ڪپجي.

١٣٢. جڳ رسي تہ پل رسي، سائين تون نہ رسجان.

١٣٣. جو هوڏ پنهنجي هلندو سو سور وڏائي سهندو.

١٣٤. جتي لوڀي هجن، اتي ٺوڳي بک نہ مرن.

١٣٥. جي پانئين جوڳي ٿيان تہ طمع ڇڏ تمام.

١٣٦. جاڙي ٻہ جڳ سنئين.

١٣٧. جهڙا ڪانگ، تهڙا ٻچا.

١٣٨. جهڙ وديس، تهڙو ويس.

١٣٩. جنهن ايرندي تاءُ نہ ڪيو، سو لهندي ڇا ڪندو؟

١٤٠. جهڙو ان، تهڙو من.

١٤١. جيءُ خوش، جهان خوش.

١٤٢. جيڏا اٺ، تيڏا لوڏا.

١٤٣. جان بچي تو لاکون پايا.

١٤٤. جي ٿو ڪڇان تہ پنجن ٿيون مڇان، جي ٿو ڪريان ماٺ تہ پوان ٿو ڪاٺ.
١٤٥. جتي باھ لڳندي، اتيئي سيڪ ايندو.
١٤٦. جڏهن عقل تي ورهايو، تڏهن اوهان جهليا پرڻ.
١٤٧. جهڙي چالي تهڙي پني، هن لاهي هن ڪي ڏني.
١٤٨. جهڙي ڪرٽي، تهڙي پرٽي.
١٤٩. جيڪي ڪري گيهہ، سو نہ ڪري ماءُ پيءُ.
١٥٠. جهڙو ٻج، تهڙو سلو.
١٥١. جڏهين ڪڏهين سنڌڙي تو کي قنڌاران جوڪو.
١٥٢. جني تو ئي تات، تن پڻ آهي تنهنجي.
١٥٣. جتي پاٽي، تتي پاڻ.
١٥٤. جنڊ ۾ ٻڪي: گهوٽ-ماءُ ڏڪي.
١٥٥. جنڊ ڪڻ تہ جنڊ ڳؤرو، پڙ ڪڻ تہ پڙ ڳؤرو.
١٥٦. جڏهن ٻورا ٿي سبيا، تڏهن گڏهن ٿي رنو.
١٥٧. جتي پڄڻ نہ آهي ڪم، اتي پڄڻ ڪم وريام جو.
١٥٨. جهڙي ٻني تهڙو ٻج، ان جي سلي کان ٻہ ڏج.
١٥٩. جيسين ساھ سرير ۾ تيسين ڪر پلو.
١٦٠. جو سڪ گهر دواري، سو سڪ بلخ نہ بخاري.
١٦١. جي ياڻئين جوڳي ٿيان تہ طمع ڇڏ تمام.
١٦٢. جڙيءَ کي جس آهي.
١٦٣. جيڏي سوڙ، تيڏو سيءُ.

١٦٤. جواريءَ جي جوءِ: ڪن ۾ ڪلي، منڻ ۾ ميڪي، جي مڙسس اچي ڪٽي، ڏند ويني چيڪي، جي مڙسس اچي هارائي، پار ڪدي پٽي پيڪي.

١٦٥. جنهن جو رب، تنهن جو سڀ. جسڪي لاٺي، اس ڪي ڀينس.

١٦٦. جٽئون (سنڌ ۾ مسلمانن لاءِ اکر) نہ وسهون (اعتبار ڪرڻ)، وسهون تہ مسهون (نقصان پائڻ)

١٦٧. ڄڀ لاهي ڪٽي ڪلهي تي رکي اٿس.

١٦٨. ڄمندي ئي ڄام هو (هوشيار).

١٦٩. ڄٽ (هندن جو مسلمانکو اکر)، ڦٽ، ٽٽ ٻڌا يلا آهن.

١٧٠. ڄٽ پڙهيو، الله اڙيو.

١٧١. ڄٽن رکيا روزا تہ ڏينهن بہ ٿيا وڏا.

١٧٢. چٽي چنيجن جي، وجي پرڻ تي پيئي. (سنڌ جي ساهتيءَ جا بہ ڳوٺ).

١٧٣. چڱائيءَ ڪي چار، ڳٽي هٽجن موچڙا.

١٧٤. چمڙي وڃي پر دمڙي (اڌ پائيءَ کان بہ ننڍو سڪو) نہ وڃي.

١٧٥. چريءَ ڪي چوڙو، ڪڏهن ڄنگهہ ۾ ڪڏهن ٻانهن ۾.

١٧٦. چريءَ ڪي جائو پٽ، چمي چٽي ماري وڌائينس.

١٧٧. چڱن مان چڱائي ٿيندي آهي.

١٧٨. چريا ڏيئي چار، واڇان ونجي هڪڙي.

١٧٩. چار ڏنون ڪي چانڊني ڦير انڌيري رات.

١٨٠. چرئي ڪي چيڙيو آ چئن گارين لاءِ.

١٨١. چرين ڪهڙا چت، مئن ڪهڙا معاملا.

١٨٢. چور جي ماءُ ڪنڊ ۾ روئي.

١٨٣. چنڊو چنڊي ڪي سؤ ڪوهہ تي ڳولهي لهندو آهي.

١٨٤. خوشيءَ جهڙي خوراڪ ڪانهي، ڳڻتيءَ جهڙو مرض ڪونهي.

١٨٥. خان جي گهوڙي وانگر وجي ٿو ڳرندو. (خان پڇيو نوڪر کان: ابا گهوڙي کي گاهه ڏنئه؟ جواب مليس: ها. ابا گهوڙي کي پاڻي ڏنو اٿيئي؟ ته به جواب مليس: ها سائين. هوڏانهن ملندس ڪجهه ڪو نه ۽ خان جو گهوڙو ويندو ڏٻرو ٿيندو.)

١٨٦. خون ۽ ڪستوري، ڳجها ڪين رهن. (ڪستوري= اوچي خوشبوءِ).

١٨٧. خالي گهڙو، وجي گهڻو.

١٨٨. دان ڪجي ساڄي هٿ سان جيئن کابي هٿ کي به خبر نه پوي.)

١٨٩. ديس چوري، پرديس ٻڪيا.

١٩٠. دوڌ ڪا دوڌ، پاني ڪا پاني. (سچ ظاهر ٿي بيهڻ)

١٩١. دعا، سڪا وڻ ساوا ڪري.

١٩٢. دنيا: هڪ مسافرخانو آ.

١٩٣. دنيا، جنهن کي چئجي ٿو، سا پاڻ مسافرخانو آهي.

١٩٤. دنيا دو رنگي آهي.

١٩٥. دل ڪوٽي، عذر گهڻا.

١٩٦. دال آهي ٻچن پال.

١٩٧. دير پيا درست ٿيا.

١٩٨. ڏاهو ڪانءُ ٻه-ٽنگو ڦاسي.

١٩٩. ڏيڻ ۽ ڏيهه چڏڻ، ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي.

٢٠٠. ڏک سکن جي سونهن، گهوريا سک ڏکن ريءَ.

٢٠١. ڏي ڪٽو ته مليئي گهڻو.

٢٠٢. ڏئي مٽان، پر ڪنهن جي هٿان.

٢٠٣. ڏئي ڏاتار، چور ڦاٽي پاندار کي.

٢٠٤. ڏنو سڀ وسار، اڻ ڏني کي ياد ڪر.

٢٠٥. ڏائڻ به هڪ گهر ٽاريندي آهي.

٢٠٦. ڏئي ته ڇپر ڦاڙي ڏئي.

٢٠٧. ڏيراڻي توڙ جي ويرياڻي.

٢٠٨. ڏندين آڱريون اچي وڃڻ. (اچرج ۾ پئجي وڃڻ).

٢٠٩. ڏيڏري به چوي ٿي؛ هل مٺا! راڻي ٿو ڳالهائين. (سڀ ڪو پاڻ کي سهڻو ٿو سمجهي. ڏيڏري به).

٢١٠. ڏندين ڏاند آهي (مڙس ماڻهو آهي).

٢١١. ڏڏو ڪير ٽٽن ۾ واپس نه ويندو آهي. (جيڪي به ڪجي سوچي سمجهي ڪجي.)

٢١٢. ڏاڍو سو گابو. (زور واري ماڻهوءَ جي سرسي آهي).

٢١٣. ڏڏ-ڦُٽيءَ وارا آهن. (مڇيءَ مانيءَ وارا آهن).

٢١٤. ڏينهن جا تارا ڏيکاريندوسانءِ. (سخت سزا ڏيندوسانءِ)

٢١٥. ڏاچي لهي ڏهه ته توڏو لهي تيرهن. (ڏاچي= مادي اٺ جي. توڏو: اٺ جو ننڍي عمر وارو ٻار).

٢١٦. ڏيهه چوي ڏيرياڻي نه چوي. (گهر جي ماڻهن جو چوڻ نه وڻندو آهي).

٢١٧. ڏجي نه، ته ڏکوئجي به نه.

٢١٨. ڏٻري ڍور تي مچر به گهڻا. (تڪليفون گهڻيون)

٢١٩. ڏنو ٻنو آهي. (دان ڪرڻ مان پاڻ کي فائدو آهي).

٢٢٠. ڏاڍي جي لٺ کي ٻه مٿا. (جيڪي ڪري سو بحال).

٢٢١. رڍن (ٻوڙن، نہ ٻڌندڙن) اڳيان رباب (ساز) وڄائيندي ورهيہ ٿيا (ڪو بہ اثر ڪو نہ).
٢٢٢. بن ڪمائيءَ نانڪا، مون کي ساڌن جهڙو ڪر.
٢٢٣. رکي سکي ماني کائي، ٺنڊا پاني پي. (سنتوش ۾ رهہ).
٢٢٤. رن بہ ويئي تہ رلهي بہ کٽي ويئي. (گهر جو سامان).
٢٢٥. راجا جي گهر موتين جو ڪال؟
٢٢٦. روزا ۽ نمازون، اي پڻ چڱو ڪم، پر اُو ڪو ٻيو فهم (راز)، جنهن سان پسجي پرينءَ کي.
٢٢٧. راز ۾ آهي تہ مکڻ ماکي، نہ تہ آهي تکي پاکي.
٢٢٨. رلينگا پنيگا هوئينگا خراب، پڙهينگا لکينگا هوئينگا نواب.
٢٢٩. ري ڪونيا احمق، سڙڪ کٽي ڊوڙ. (بنا ڪونئي ڪنهن مجلس تي وڃڻ).
٢٣٠. رت ڪٽورو ڏيئي (محنت ڪري) ٿو پت ڪٽورو ونجي.
٢٣١. زبان بہ-ڌاري ترار آهي.
٢٣٢. زالون پولن کي بہ پياريون آهن.
٢٣٣. ڍءُ جهليندي آ هڪ مينهن، ٻيو پاپڙو.
٢٣٤. سوريءَ مان ڪندو ٿيو آهي.
٢٣٥. سوٽي هجي ساڻ گڏه گوهي نہ ڪري.
٢٣٦. سڪن گڏ آلا بہ سڙي وڃن.
٢٣٧. سيوهاٽي چريا پتر ڊوئن گهر ڏي.
٢٣٨. سؤ ڪري سينگار تہ بہ ڪودڙيءَ (گڏه) پٽ ڪودڙو.
٢٣٩. ستنام جانڪا بل هئہ تانکو ڏر ناهين.
٢٤٠. سائي کي سهي ڪو نہ بکئي کي ڏئي ڪو نہ.

۲۴۱. سڃو سائينءَ کان ڏاڍو.
۲۴۲. سڃي کان سائو ڀلو، سائي مان سؤ سک.
۲۴۳. سهڻا ٿوهه (گدرن وانگر پر زهر جهڙا ڪؤڙا) پٽن تي پيا آهن.
۲۴۴. سونهن سکي، سنت ڪائي، سنت جهڙو ڪو ئي ناهي.
۲۴۵. سائي کي سون (خوشامندڙيا) سلامي.
۲۴۶. سنگ تاري، ڪسنگ ٻوري.
۲۴۷. سڪٽي ڪني، گهٽو ايامي.
۲۴۸. سڪٽي دعا، پٽ برابر.
۲۴۹. سچ پيئي واڪا ڪري.
۲۵۰. سچ جي ٻيڙي لڏي لڏي، پر ڪين ڪڏهن سا ٻڏي.
۲۵۱. سچ تہ بينو نچ.
۲۵۲. سدورا پٽ پينگهي ۾ پڌرا.
۲۵۳. ستيون بہ فرق تڏهين ڪن جڏهين امر ٿئي ان جو.
۲۵۴. سونارو ماءُ جي نٿ مان بہ ڪو نہ ٽري.
۲۵۵. سالا شينهن کي بہ پيارا آهن.
۲۵۶. سوناري جا سؤ ڌڪ، لوهار جو هڪ ئي بس آ.
۲۵۷. سيي ڏينهن ڊکيل، عيد ڏينهن اگهاڙو.
۲۵۸. سيپئي رڊون ٻوٽ ڪاريون.
۲۵۹. ساڌن کهڙا سواد، موئن کهڙا معاملا.
۲٦۰. ساڌو، بہ هٽ واڌو.
۲٦۱. سچ مرچان، ڪوڙ گڙ، پير پئسو، زال گر.
۲٦۲. سڄن پيٽان وڏيا، وڏين پيٽان سڄا چمن.

٢٦٣. سپ ڳالهه ۾ ٻوڪ ڏيئي ويٺي آهي.
٢٦٤. سوڙ آهر پير ڊگهيرڻ.
٢٦٥. سؤ ڏيئي پاڙو وٺجي، سؤ ڏيئي پاڙو ڇڏجي.
٢٦٦. سچ، ٻه پاچا آهي.
٢٦٧. سيرو ڪاڏو، پاتل قاتي.
٢٦٨. سچ تريءَ هينان ڪو نه لڪندو آهي.
٢٦٩. سڄڻ ڏئي سڄي ٻانهن ته سڄي لنگهائي رکجي.
٢٧٠. سدائين سهندن مار آهي.
٢٧١. سپ نه ماري، سپ جو سيئاندو ماري.
٢٧٢. صبر جنين جو سير، تير نه گسي تن جو.
٢٧٣. صدقي (قرباني) جي ٻڪري آهي.
٢٧٤. ٽنونءَ (رول گهوڙو) کي ٽارو، تازيءَ کي اشارو.
٢٧٥. ٽانءَ ۾ ٽو ڇڄي. (وڏائيءَ ۾ پريل)
٢٧٦. ٺهلراماٽين جي ٽيب وڏي، ڏين وٽي، وٺن ٽالهه، ته ٻه چون: اسان جي وٽي وڏي.
٢٧٧. ٽڪريءَ کي ٽيا سور، جائي هڪڙي ڪئي. (ڏيکاءُ وڏو، نتيجو ڪجھ به نه).
٢٧٨. ٽڪي ٽو ٽاندو ڪٽائي. (وڏائي شاهوڪاريءَ جو ڏيکاءُ ڪرڻ).
٢٧٩. ٽوري ڪٽئي، گهٽي برڪت.
٢٨٠. شينهن ڪلهي چڙهي آهي.
٢٨١. شال مٽرن مت اچيس.
٢٨٢. شخيءَ ڪان شوم ڀلا جو ترت ڏئي جواب.

۲۸۳. شاهوڪار جو سالو سڏائڻ ۾ به فخر، غريب جو پيٽيو ڪوٺائڻ ۾ به شرم ٿو اچين.
۲۸۴. شادي ڪري ڏس، جاءِ جوڙائي ڏس.
۲۸۵. شاباس لاءِ پيئي مٿو ڪوڙائي (ساهيڙين کي ڪارائي پياري)
۲۸٦. ڪامورو، مئو به نه اورانگهجي. (ان ڪان ڏجي هلجي).
۲۸۷. ڪس ڪائبي ته رس رهندي. (پريم رهندو).
۲۸۸. ڪسيري (اڌ پئسو) جي ڪتي، ٽڪي جا ڪائي ٽڪر. (ٽڪو= ٻه پئسا)
۲۸۹. ڪنو گدرو پترن (شراڌ، ڌرمائو)حوالي.
۲۹۰. ڪچي جو ڦاڙي، سو نه ڪاڇاري.
۲۹۱. ڪارو وهي ڪبري وٽ، رنگ نه مٽائي ته عادت ضرور مٽائي.
۲۹۲. ڪٽي چور سچا ته ڪٽي ڍور سچا.
۲۹۳. ڪاري واري ٽي وسائي (تمام گهٽو پٽڻ).
۲۹۴. ڪک پيچي ٻه به ڪو نه ڪري. (تمام سست).
۲۹۵. ڪُڪِ ئي ڪرجي پيم. (اولاد ڪنن لڇڻن وارو).
۲۹٦. ڪٽي هڪ، ڪٽي ٻه، هتي ته ڪبڙ ئي (پيرن جو وڻ) ڪرجي پيو آهي (يعني گهر جا سپ ٻار).
۲۹۷. ڪو ڏک رحماني (پيار جو)، ڪو ڏک شيطاني.
۲۹۸. ڪانوَ وانگر پيو ٽان ٽان ڪري (بک بکيو).
۲۹۹. ڪن جو روئڻ به راحت، ڪن جو کلڻ به خواري.
۳۰۰. ڪک به نه ننڍجي، ڪک وڏي وٽ، اڏي پوئي جي اک ۾، ته گهٽو ڏيئي ڏک!؟
۳۰۱. ڪک جو چور سو لک جو چور.

٣٠٢. ڪي مون نہ وٽن، ڪن مان نہ وٽان.
٣٠٣. ڪانوَ ڪي آنورا هجن ها تہ اڏامندي ڏسجن ها.
٣٠٤. ڪپاتر پٽ ڪان سپاتر ڌيءَ ڀلي.
٣٠٥. ڪنپر جي گهر ۾ ٻنا (ڪنن ڀڳل) ڪُنان.
٣٠٦. ڪن سان ڪن ڪو نہ مئبو.
٣٠٧. ڪني آگر وڍي ڀلي آ.
٣٠٨. ڪوڙي جي پاڙ نڪريءَ تي.
٣٠٩. ڪوڙي جي ڊوڙ، ڪڏ تاءِ.
٣١٠. ڪوڙ تہ ڪهڙو صرفو؟
٣١١. ڪرسيءَ کي سلام آ.
٣١٢. ڪاوڙ ٻہ-منهين ترار آ.
٣١٣. ڪرامت: قهر جو گهر آ.
٣١٤. ڪني سارو (ديڳڙي ۾ رڌل) پاٽ ۾ پوندو.
٣١٥. ڪانوَ کي لڙ ۾ مزو.
٣١٦. ڪم نہ هجي تہ وڃ رائي (نندي راجا جي) گهر.
٣١٧. ڪنو ديڳڙي کي لڳي تہ بہ ڪنو منو، ديڳڙو ڪني کي لڳي تہ بہ ڪنو منو. (ضعيف پارٽي ٻنهي پاسي مٺي)
٣١٨. ڪاتجي نہ، پر نانگ واري ڦوڪ نہ ڇڏجي.
٣١٩. ڪر ڀلائي جٺ سان تہ فيري هٽيئي پٺ سان.
٣٢٠. ڪنهن پٺي پاراتو ڏنو اٿس.
٣٢١. ڪنهن سان بہ پير پرجي، اجايو ڪو نہ ويندو.
٣٢٢. ڪمائي نہ ڪوڏي، خرچڻ لاءِ ڪڙي آ.

۳۲۳. ڪم لٿو، ڏکڻ وسريو.
۳۲۴. ڪتو به ڪڙم ۾ سونهندو آ.
۳۲۵. گدڙ ڏاک نه پڄي آکي ٿو کٽا.
۳۲۶. گند سان گند ڪو نه مئبو آ.
۳۲۷. گپ ۾ گهڙبو ته ڦينگن پر ڪو نه ڏڄبو.
۳۲۸. گهپي نڪرن جو پاٽي به سڪائي ڇڏيندي آهي.
۳۲۹. ليٽي پيٽي پنهنجي ذات ڏيکاريائين.
۳۳۰. لهٽي وارو موٽي وڃي، ساعت وارو ڪائي وڃي.
۳۳۱. لالچ بري بلا آ.
۳۳۲. لڳو واءُ، ويو ساهه.
۳۳۳. لهٽي-خور جو ڪائجي، مهٽي-خور جو نه ڪائجي.
۳۳۴. ٻڙ جاٽي ٻڙ جي ٻوٽري جاٽي.
۳۳۵. ٻوهه کي کٽي کٽي ته ٻولهي شڪارين جا گهر.
۳۳۶. ٻڻ-چور نه ٿڄي.
۳۳۷. ٻڙ ٻڙڏاٽيون، پٽنس نياٽيون.
۳۳۸. گهر ٻاري ڏياري ڪو نه ڪبي آ.
۳۳۹. گهر جي ڪل ڪل ساوا وڻ به سڪا ڪري.
۳۴۰. گهٽين زالين گهر نه هلي، گهٽين مڙسين هر نه هلي.
۳۴۱. گهر جو پير، چلهه جو مارنگ.
۳۴۲. گهوٽ ڪنوار راضي، ته ڪيا ڪرينگا قاضي.
۳۴۳. گهڙيءَ جي سک لاءِ به ماٺهن مکڻ جي ماڙي جوڙائي آ.
۳۴۴. هئي اڳيئي نچٽي، ويتر پاتائين گهنگهرو.

٣٤٥. هڪ پٽي، سؤ لٽي. (هڪ لٽي، سؤ پٽي).
٣٤٦. هڙون ڏيئي هٽاءِ (ڪارج ڪر) ته مالڪ ڏيئي مجرا.
٣٤٧. هٿ ڪٽائي، ٿيو حلوو ڪائٽو.
٣٤٨. هٿ لائينس ته هٿ ڪارو، پير لائينس ته پير ڪارو.
٣٤٩. هندو آهي هوند سان.
٣٥٠. هڙ به ڳاشو، لوڪ تماشو.
٣٥١. هنگڻ ٿورو ڦڙ ڦڙ گهٽي (ڪم ٿورو پر ڳالهائڻ گهڻو)
٣٥٢. هي به جو ڪو ٻوٽو ٻاري. (جي پيرن پر بيهي).
٣٥٣. هنر واري جو هنر، ٻي هنرئي جي جند.
٣٥٤. هڪ اڻ هوند، ٻيو افعال بڇڙا.
٣٥٥. هن گهر جا ڀاتي جوئارو اٿو آهن. (ٻڌيءَ ۾ نه آهن).
٣٥٦. هي منهنجو لنگوٽيو يار آهي.
٣٥٧. هوند مان نه ڪري ان کي به لعنت، جيڪو اڻ هوند مان به ڪري ان کي به لک لعنت.
٣٥٨. همٿي مڙدان، مددي خدا.
٣٥٩. هي هر ديگي چمچو آهي. (سڀ سان پورو).
٣٦٠. هٿ نه ڪجي هيترو، هٿ وڃايا وير.
٣٦١. هيءَ دنيا جنهن کي چئجي ٿو سا پاڻ مسافرخانو آ.
٣٦٢. هٿ ۾ ڇري ڪڇ ۾ قران.
٣٦٣. هٿ جي ڪنگڻ کي آرسيءَ جي ڪهڙي ضرورت.
٣٦٤. هي ڪنهن جي وڏيءَ تي به منڻ وارو ڪو نه آهي. (ڪنهن جي ڪم نه اچڻ وارو).

٣٦٥. هڙ حرام، بجڪو حلال.
٣٦٦. هو مَ-ڏيئو، هي مَ-چڏو.
٣٦٧. هل چريا، مست ٿا اچني.
٣٦٨. هر ڪو هلندو پوءِ ڪو اڳي ڪو پوءِ.
٣٦٩. هوائي قلعا پيو بڻائين.
٣٧٠. قرض آهي مرض.
٣٧١. مالڪ وتن ٻيڙيءَ چڙهندا شاهد پيا غوطا کائين.
٣٧٢. مولىٰ مينهن وساءِ ته ڪانئر چٽن ڪم ڪان.
٣٧٣. مستن تي ناهه ميار يار، مستن جي آ دنيا ڌار.
٣٧٤. ماڻهو بکيو آ مان جو، نه نان جو.
٣٧٥. مرسان مرسان ڊيپ نه چرسان.
٣٧٦. مال پراڻو ڊرا (زور) شاهي.
٣٧٧. منهن ڪؤنئري ڳُتا پٽائي.
٣٧٨. مينهن چوي ٿي گانءِ کي هل ڙي پڇ ڪاري.
٣٧٩. مولا! مت جو موڙهو، ڳنڍ جو ڳوڙهو گراهڪ ملائج.
٣٨٠. مروان موت، ملوڪان شڪار.
٣٨١. ماڻهو مڙيئي نه سهڻا، پکي مڙيئي نه هنج، ڪنهن ڪنهن ماڻهوءَ منجهه اچي بوءِ بهار جي.
٣٨٢. ماڻهو ڪڏهن پريءَ ۾ ته ڪڏهن پاڪر ۾.
٣٨٣. منهنجو چا وڃي، ڊول يا چمٽو.
٣٨٤. مون ڪو ڄڻيو هو، اپ مان جهڻيو هو.
٣٨٥. مني به ماٺ، مني به ماٺ.

٣٨٦. مارڻ واري ڪان بچائڻ وارو ويجهو آهي.
٣٨٧. ملان چور، ٻانگو شاهد.
٣٨٨. مکڻ مان وار ڪڍڻ.
٣٨٩. منڙا! گهر ته گهرانءِ.
٣٩٠. ماءُ ڄڻيندي پٽڙا، ڀاڳ نه ڏيندي ونڊ.
٣٩١. مڙس ته قدو، نه ته جڏو.
٣٩٢. مان نه مان، مئن تيرا مهمان.
٣٩٣. منڊن جي ملڪ ۾ وچجي ته هڪ ٽنگ ڪٽي لڪائجي.
٣٩٤. مڙد جي ڪتي ته زال جي ڪپي سهيڙ.
٣٩٥. مٺ پيڙيائي پلي، ڪلي ٿئي واءُ.
٣٩٦. مهانگو روئي ايڪ بار، سستو روئي بار بار.
٣٩٧. مڙد مري ايڪ بار، ڪانئر مري بار بار.
٣٩٨. نه ڪنهنجي ڪتي ڪي هٿ لائجي، نه پنهنجو پٽ ڦاڙائجي.
٣٩٩. نيم نان، صحت جان.
٤٠٠. نيم طبيب خطري جان، نيم ملان خطري ايمان.
٤٠١. نيت بد، روٽي رد.
٤٠٢. نادان دوست کان داناءُ دشمن ڀلو.
٤٠٣. نئين ڪنوار نو ڏينهن، لتي پتي ڏهه ڏينهن.
٤٠٤. نڏٽڪا گهوڙا، غئباٽا هسوار.
٤٠٥. نيت صاف، مراد حاصل.
٤٠٦. نانوَ چڙهيو واپاري ڪتي ڪائي، نانوَ چڙهيو چور ڦاهي چڙهي.
٤٠٧. ناٽو نانگي جو، هٿ جي شاباس.

٤٠٨ . ناني رڌڻ واري، ڏوهٽا ڪائڻ وارا.
٤٠٩ . نوڙيءَ مان نانگ ڪرڻ.
٤١٠ . نام بڙا، ديھ بيران. (زمين وئران).
٤١١ . نام بڙا، درشن ڇوٽي.
٤١٢ . نندي مري نہ ماءُ، وڏي مري نہ جوءِ.
٤١٣ . ننهن سان ڇڇي تہ ڪاتي نہ وجهجي.
٤١٤ . نڪ ڪي مر ڪير لائيندو.
٤١٥ . نام جي گهر ۾ آءُ تہ نام مليئي.
٤١٦ . نانگن جي ٻرن ۾ هٿ ڪو نہ وجهبا آهن.
٤١٧ . نينگر بہ نندي جمعا بہ گهٽا.
٤١٨ . وهندڙ ڍڳي ڪي مارڻ.
٤١٩ . واندامل ڇي پالهومل ٽو سڏيئي.
٤٢٠ . واٽيو سؤ سهي، سوائي نہ سهي.
٤٢١ . ويئي سڳن ڪي، ڪن بہ ڪپائي آئي.
٤٢٢ . وهندڙ پاٽي تاري، بينل پاٽي ٻوڙي.
٤٢٣ . وندب ڪاءِ، سک پاءِ.
٤٢٤ . وار تہ ڦٽي، نہ تہ ڪوڙاءِ ڪٽي.
٤٢٥ . ويئي آهي نونگڙو هٽائڻ. (جؤن ڪڍائڻ).
٤٢٦ . وينو اجائي خاڪ ڇاٽي.
٤٢٧ . وٺ ڪجي هينئين ڪي، ڪري اڇي مٽيون.
٤٢٨ . ڏک هڻ ڏيءُ ڪي تہ سکي ننهن.
٤٢٩ . ڌوٻي ڪا ڪتا، نہ گهر ڪا نہ گهاٽ ڪا.

۴۳۰. ڏوڙ مان ڏن تي پيو اٿس.
۴۳۱. ڏوٻي ڏوئي مالڪ روئي.
۴۳۲. نن نن گوپال لڳو پيو آهي. (ڪجهه به نه آهي).
۴۳۳. نونٽ لڳي ساهيڙي پڳي.
۴۳۴. نڪر به نڪي نوڪي ونبو آهي.
۴۳۵. ڪاڏي ڪوهه به ڪٿي ويندا آهن.
۴۳۶. ڪڻ ڪلو (جُوتو) ته ٿيئي پلو.
۴۳۷. ڪوهن جا وات بند ڪري سگهبا آهن پر ماڻهن جا وات بند ڪري نه سگهبا آهن.
۴۳۸. ڪٽ تان لهي اچي پٽ تي پيو آهي.
۴۳۹. ڪوٺو ڏوڪڙ انڌو چوڪر هڻ ٺڪاٽي جي حوالي.
۴۴۰. ڪيتي سر سيتي.
۴۴۱. ڪوهه جي ڏيڏر جيان چوٿي دنيا ۾ آهي.
۴۴۲. ڪوهه جي مٽي ڪوهه جي حوالي.
۴۴۳. ڊاڪٽر جو يار، سدا بيمار.
۴۴۴. ظلم قائم آهي پر ظالم قائم نه آهي.
۴۴۵. چڏي ڏينس ته پل منهن پت سان لڳيس.
۴۴۶. چورا چتيءَ ذات جا، پون پون ڪن پڳت ۾.
۴۴۷. چورن اٺ مسيت تي چاڙهيو هو.
۴۴۸. غريبي گلزار، موچاري مينگهو چوي.
۴۴۹. عقل ريءَ عذاب، گهٽا پسندينءَ جندڙي.
۴۵۰. عشق ناهي راند جو ڪيلنس ڳيرو.

٤٥١ . ياران موت، عيد برابر.

٤٥٢ . يار، ڪلجڳ ناهي، ڪرجڳ آهي، اتيئي ڪر، اتيئي لوڙ.

٤٥٣ . ڄڃ پرائي، احمق نچي.

ڇپيندڙ: شري ماڌوداس جئرامداس ڇڻاڻي (اڇڙا) شري گپتا پرنٽنگ پريس، الهاس نگر-٣.

ڇپائيندڙ: دليپ چيتنراءِ ٺهلراماڻي، ٣٣٢٢/١١١، پنت نگر، گهاٽڪوپر (ايسٽ)، بمبئي-٤٠٠٠٧٥

ڪتاب بابت نوٽ:

(هيءُ ڪتاب، ١٩٨٣ع ڏاري انڊيا ۾ ڇپيو. جيڪو هت اڻ لڀ هيو. ان جو هڪڙو ڇاپي نسخو، هن وقت قاسميہ لائبرري ڪنڊيارو ۾ موجود آهي. سائين ڊاڪٽر محمد ادريس سومرو السنڌي صاحب جن ڪان ان جي فوٽو اسٽيٽ ڪاپي راقم ڪي موصول ٿي آهي.

ليکڪ جو واسطو، ساهتيءَ جي شهر پريا سان پڻ هيو جو سنڌس امڙ ۽ ناناڻا اتان جا هيا. ان ڪري بہ هن ڪتاب جي منظر عام تي آڻڻ جي اشد ضرورت هئي جو اڳي ساهتيءَ سان وابستہ پهاڪن ۽ چوڻين جو فقط، ڪيرت مهرچندائيءَ جو لکيل هڪڙو ڪتاب، چوندہ سنڌي چوڻيون، ڇاپي صورت ۾ عام آڏو آيو آهي. مرحوم غلام قادر سومرو جو واسطو بہ ساهتيءَ جي شهر ٺاروشاهہ سان هيو، جنهن پڻ ساهتيءَ جا پهاڪا ۽ چوڻيون ڪنيون ڪري ڪتاب ترتيب ڏنو هيو، جيڪو شايد ڇپجي نہ سگهيو جو راقم جي نظر تي نہ چڙهيو آهي.

بهرحال، چيتنرام بولچند ٺهلراماڻي جو ترتيب ڏنل ڪتاب، سنڌي جاتيءَ ڪي سنڌي پهاڪن جي سوغات، قارئين جي استفادي لاءِ اي-ورشن جي صورت ۾، پيش ڪجي ٿو. - انجنيئر عبدالوهاب سهتو)

سنڌي جاتيءَ کي سنڌي ٻالڪن جي سوغات

گڏ ڪندڙ:

چندرام ٻولچند ٺهارامائي

ٻمڙا:

وڏن لاءِ سڪ ۽ شرڌا

* ٻرڍم صان ٻڙھو *

ارپڻ پتر

دکي پريا پيءُ اڳيان

افسوس! جو هي ڪتاب ڇپجندي ڇپجندي اسان جو پيارو چيتنرام اوچتو ئي اوچتو تاريخ ٢٢ اپريل ١٩٨٣، شڪروار ڏينهن وڃي سرڳڌام پڌاريو. شل ايشور کيس پنهنجي چرڻن ۾ سکي رکي. اهائي اسان جي ايشور در ارداس آهي.

شردا ۾.
رامچند هرلچند ٿڌاراماڻي (ڀاءُ)
دليپ چيتنرام ٿڌاراماڻي (پٽ)
ڪٽنب ۽ پريوار

فهرست

الف	۱ کان ۵۰	ڙ	۲۳۳
ب	۵۱ " ۵۹	س	۲۳۵ کان ۲۷۱
ٻ	۶۰ " ۷۳	ص	۲۷۲ ۽ ۲۷۳
ڀ	۷۴ " ۸۵	ط	۲۷۴ کان ۲۷۸
ت	۸۶	ش	۲۸۰ کان ۲۸۵
ٽ	۸۷ " ۹۲	ڪ	۲۸۶ کان ۳۲۴
پ	۹۳ " ۱۲۶	گ	۳۲۵ " ۳۲۸
ل	۱۲۷ " ۱۳۰	ل	۳۲۹ " ۳۳۳
ج	۱۳۱ " ۱۶۵	ڳ	۳۳۴ " ۳۳۷
ڄ	۱۶۶ " ۱۷۱	گھ	۳۳۸ " ۳۴۳
ڃ	۱۷۲ " ۱۸۳	ھ	۳۴۴ " ۳۶۹
ڇ	۱۸۴ " ۱۸۷	م	۳۷۱ " ۳۹۷
د	۱۸۸ " ۱۹۷	ن	۳۹۸ " ۴۱۷
ڏ	۱۹۸ " ۲۲۰	و	۴۱۸ " ۴۲۷
ر	۲۲۱ " ۲۳۰	ڏ	۴۲۸ " ۴۳۱
ز	۲۳۱ " ۲۳۲	ت	۴۳۲ " ۴۳۴
		ک	۴۳۵ " ۴۴۲

مهاڳ

هي ۴۵۰ کان مٿي ٻولين ۾ سنڌي چوڻين جو ڪتاب، جو اوهان اڳيان آهي، سو اڄ کان ۵۰-۶۰ سال کان اڳ سنڌي گهرن ۾ عام طور رهڻي ڪهڻي ۽ ٻارن کي اصلاحي طور ڏيڻ اُکرن ۽ هدايتن جو گڏ ڪيل مجموعو آهي جو مون پنهنجي ماتا شريمتي پورڻ ٻائي سچري شري مدنداس اوڪائي (ٻارن ساهتي) جيون منهنجي پتا ديوان پرڀچند ڪمورام ٺڪراماڻي (ننڍي، تعلقو سيوهڻ) سان لاڳون لڏارن. ان جي مکارونڊ مان اسڪل ننڍي هوندي جي يادگيرن مان جيڪي جيڪي دل تي تري آيا، قلمبند ڪيا آهن. ماتا جي سهيل ڪٿائين ۽ ڪهاڻيون واري هئي ۽ نام واري هئي. چوڻي چونڊ کان گهڻو اڳ، پنهنجي ٻارن حواه اهي دلوي ڳالهين مان موه ڪيڏي چڱا هوالين. نام ۾ جڙي رهڻ سبب اندر ۾ خوب سوجهي هئس. اهڙي قدر جو چولي چونڊ جو سمي واڌارو جاڻي پنهنجي لنڊن شاميءَ (منهنجي ڌرمپتنيءَ) کي ڪرلي چالين ته هاڻي منهنجو نانءُ اچي ويو آهي ۽ لوڻ ٻارن کي ڪولي ٻانهن ٻور ڪر. جيڪي ڪرائين ۽ ڪرڻائين کي سنڌي گهر آندو ٻوه ماتاجي الي ٻلعي

ماري الهن ٻاڙوارن جي ساٿين گڏجا ٻال ۽ ڀلسيءَ جو ڏل ور لساني ٻهڪيو پڙاو لڳاءِ ڪيو. اهڙيءَ ماڻا کي مان وار وار اسڪار ٿو ڪريان.

ٻارنا ۽ ٿلهي اٺي علم جو مرڪز هئا ۽ انهي جي ڪولن جي دوران جو ٻاٽ ۾ عوازمي جو ٽالر هو ۽ ٻولي عوام علم جي گهرائي سبب جڳ ڪي ٽاڪي ٻيٺي هڪ لي وڌا هوا.

هي ٻهاڪا ۽ عام چوٽيون الف-اي جي ڏاسل فهرست سميت ٢٦-١-١٩٨٠ تائين مڪمل ڪي ويا هئا. ٻار چوالڪ جو امر اڄا ڪرلا ٿيو هو.

هين ٻهاڪن ۾ ڪجهه ٻهاڪا اڄ ڪالهه جي زماني جا ٻه آهن. انهن لاءِ مان ٻهڄي ڪڪيءَ (ٻالٽيءَ) موهڻي سپتري سرڳواسي مراي ٻاڻ ڪمرا جمل جي، جو آڀاري آهيان.

هي ڪتاب شايد اڄا اڻ ڇپيل رهجي وڃي ها جو ڪڏهن ١٢-١٥ مهين ۾ ۴ دفعا موٽ-مار ٻيمارن جو شڪار ٿي ٿي دفعا اسپتال ۾ داخل ٿيو آهيان ۽ هر دفعي ڊاڪٽرن جو چوڻ هو ته. ليڪن حياتي واري مرڻو آهيان.

ٻولين ٻيماري جڏهن مان ١٠-١-١٩٨٣ کان ٩-٢-١٩٨٣ اسپتال ۾ داخل هوس ۽ ٻهت جو ١١- الڇ ڊگهو چيرو ڏنائين، ٻهت جو آپريشن ٿيو.

جيئرو موزون مثال هو. منهنجي ننڍڙي ڀيڻ سمورو وقت ڏينهن ۽ رات اسپتال ۾ رهي، منهنجي ماءُ روپ بڻجي، آسيس ۽ پرارٿنائون ۽ سيوائون ڪري انهن ڪريائن سان مون کي نئين زندگي ملي آهي. مان ڪيئن ڀلايان منهنجي ماءُ جي روپ ۾ ڀيڻ کي.

مان منهنجي پٽ ۽ نُنهن دليپ ۽ گرليءَ جو ۽ گهر جي سڀني ڀاتين جو گهڻو شڪرگذار آهيان، جن وقت به وقت مون کي ڀرپور سهڪار ڀڻي ڏنو آهي.

هن ڪتاب جي ڇپائي جو شوق ۽ همت ڏيارڻ ۾ منهنجي اندر ڀاءُ شري رامچند پوپٽچند ٺهلراماڻيءَ جو اهم ونڊ و هٿ آهي، جنهن جي تاڪيد ۽ همٿائڻ سبب هي ڪتاب اڄ توهان جي هٿن ۾ آهي. هن ڪتاب جي ڇپائي جي لاڳت به هن پاڻ تي هموار ڪئي آهي جنهن لاءِ جس جو لائق آهي.

چمن پوپٽچند ٺهلراماڻي
١٧ مارچ ١٩٨٣

ڪنهن سياڻي جو قول

جو ٻالڪن کي ڪجهه نہ ڪجهه نصيحت آميز لڳندو.

اُپني متر سي ڪوئي بات ڇپانا نا چاهئي
اپني من ڪا ڀيد ڪڀي اپني دشمن ڪو ٻتانا ناچاهئي
آمد ڪي نسبت سي زياده خرچ ٻڙهانا ناچاهئي
نيڪ ڪرم ڪرڪي پيڇي من ۾ پڇتانا ناچاهئي
پاپ ڪرم ڪرلي ۾ ڪڀي من ڪو لڳانا ناچاهئي
جهان تہ آدر هووي ڪڀي، اس گهر ۾ جانا ناچاهئي
اپني گهر ۾ آئي جن ڪو، انادر ڪرنا ناچاهئي
رڻ ڀوميءَ ۾ جاڪر مراي سي ڪڀي ڊرپانا ناچاهئي
وپت پڙي جو آڪر ڪڀي من ۾ گهٻرانا ناچاهئي
ايشور اس ۾ جيز هنہ ساري،
اس جن ڪو اُٻهانا ناچاهئي
اپني گرو ۽ مات پتا ڪو ڪڙوا شبد ٻولنا ناچاهئي.

" پهاڪا ۽ چوڻيون "

١. اُٺ کاڌو ڪَڙڪي، مار ٻَڪريءَ کاڌي ٿي.
٢. اُلٽي ۾ ملتان لٽو آهي (ملتان سنڌ جي اُتر ۾ پنجاب
جو شهر.
٣. اَڌو اڌ ٻيانو، اَما ٻه ٻيائي، جهڙي راڻي مري گهر آئي.
٤. آئي ٽالهي ڪاڻ، ٻور چهاٽي ٿي راڻي.
٥. اهائي زبان ڪٽ ئي وهاري، اهائي ٻَٽ ئي.
٦. اهڙو سون ئي گهوريو، جو ڪن ڇني.
٧. اَڇا ڪارا پاڻهي پڌرا ٿيندا.
٨. اَنڌير نگري، چوپٽ راجا، ٽڪي سير ڀاڄي، ٽڪي
سير کاڄا.
٩. اَڪ ٻُوڙن سان، ٻُڏا اَڪن سان لڳائڻ (جهيڙا ڪرائڻ).
١٠. اَڪن کان آب گهرڻ.
١١. اَکهه ڪٽيو ڪاڄي، دَم ڪٽيو نه ڪاڄي.
١٢. آلو ڏَور، مٽيءَ جو سَڙ.
١٣. اَنڌو گهري اَلله کان هڪ اَک، ٻه ڏئي ته ٻئي
ٿيون ملن.
١٤. اَکين ٻُڌت آدمي آهي.
١٥. آهه غريبان قهر خدائي، دعا درويشان مهر الاهي.
١٦. اهو ڪي ڪجي جو اوکيءَ ويل ڪم اچي.

١٧. آما رڌي، اڌيءَ رڌي، مون نه رڌي نه ڪڍيون
آئي رڌي.
١٨. اهڙو ڪي ڪجي جو مرڻ وسندي ڪم اچي.
١٩. آهي جو آسرو آهي.
٢٠. اڻ ٻرائو نه، ٻمڪ ٻرائو نه ڪجي.
٢١. اکاڙي ڪئي، ڪالڙن هاب.
٢٢. آيا مير، ڀڳا پير. (پير = سنڌ جا ڪلهوڙا بادشاهه
مير = جن ڪلهوڙن کان بادشاهي کسي، جن کان
انگريزن بادشاهي هٿ ڪئي.)
٢٣. اڻ آهي ته ايمان آهي.
٢٤. اڄ جو ڪم سڀاڻ تي نه رکجي.
٢٥. اڄ چوڏا نه ٿا ڳالهائين.
٢٦. آسري لڳا ته جيئا عيد آلائي ڪڍهن.
٢٧. آئي ته عيد، نه ته ڏينهن ڏهاڙي سومرا.
٢٨. آئي ته عيد، نه ته رمضان جا روزا.
٢٩. آئيندي وٺي هٿي رلي، ويٺو آئس ٻيڪو ماڻهو.
٣٠. اڇا ڪپڙا کيسا خالي، ماڻهن جي اکي ملڪ جو
والي.
٣١. انسان خطا جو گهر آهي.
٣٢. اکو قلو آرلي ڪرڻ (ڀيسا اڏائڻ).
٣٣. اهي ئي لانئون، اهي ئي چکه. (ماڻهو اِهو سڌري،
نه سڌري.)

٣٤. اپ کي لو لڳڻ لڳي.
٣٥. اٺ ٻڍو ٿيو ته به ڪنوار آهي (پنهنجي عمر جا اٺ).
٣٦. اٺ کي ڪاٺي گهڻيئي لڳي آهي. (پنهنجي کي پنهنجي ڪنوار واري ڏنا).
٣٧. اٺ پنهنجي مت ۾ ٽڪندو آهي.
٣٨. اول پنهنجو پوءِ ٻئي جو، ٻار ٻچا سڀ ٻوڙ.
٣٩. اڄ مهمان ڪلها ميلا اڙ ڪاٺين لاڪون اڙ ڪاٺين ٻيلا
٤٠. اُهڙي مار ڪاڻيندا جهڙي اٺ ڪاٺي ٻڌي ٿي.
(اهڙي لي چاڙهي ندي ٻار ڪرڻ وقت).
٤١. آهن نمڙهي اٺ جي، مٿاڪوڙو ٻاسات (لمام ڏورانهين مائٽي).
٤٢. جي اکيون ۾ مهون وجهندا، سي مهرون ٻار ڏند چندا.
٤٣. ارڏو ڏاڍي وار وهاءِ.
٤٤. اٺ سڪيو ته رکيو، ڏ ٿلهو ته رکيو (مائٽو هر حالت ۾ ڪرڪي).
٤٥. آن جو مهون چنڊ ڏاڍهن.
٤٦. اٺ چري ار ڙهن ته اڪري چري اُٺڻ.
٤٧. استاد جي مار، يار جي سنوار.
٤٨. اڄ هيرا ته هير، متان هرلي،
ٻئي ته هير هران جي متان وڙهي.
٤٩. آلڏي گهوڙي ڪل ۾ (ڪل خراب گاهه جو ڏندن ۾ ڏمندو آهي).

٥٠. اُسي ڏوھ اللہ ۾، سڀ سڀ ڪاٽو،
ڪھران ڏيئي ئاٿو، ته ا ماراڄي مندي ڪي ۔

٥١. ٻاٻا ٻاٻي ٻه ڪي ٻاٻي (ڪدوھڄي اوڪوڙ ته ڪڄي).

٥٢. ٻاري ڪٽندا ٻار، ئاھڻ ڪم ڪوڻ ڄو ۔

٥٣. ٻمڪار ڪان امڪار ٻاٻي ۔

٥٤. ٻندي جي مڻ ۾ ھڪڙي، صاحب جي مڻ ۾ اي۔

٥٥. ٻڪه اڄڙو نرل، دائٹه د ٻوالا ڪري ۔

٥٦. ٻٽي ا ٻٽي ته ته دال مالي گھٽي ۔

٥٧. ٻورڙف ڪي ٻازار ۾ ڪٽڄي ته ساڻ،
اول ڪٹاڻي ٻاڻ ٻوه حاج وزائي ھمراه جي ۔

٥٨. ٻڪٽي ڪي ڏئي ڪرڻ، سائي ڪي سھي ڪرڻ ۔

٥٩. ٻخاري جي ڪني آڱر ٻوري چٽي (ٻخارو = رشيا جو مشرقي شھر)

٦٠. ٻئي سڀ ڪوڙنا ڪاني حڄ چڙھي ۔

٦١. اتھه مند مسدي ۾، اسيء ۾ ڪاٽو، جي اوڙھر ساماٽو ته مڙلي ڪٽي ماڻ ڪٽي۔

٦٢. ٻس ٻاٺو، ٿمون ٿمکو ۔

٦٣. اسٻرن ڪان ٻھر گھرڻ ۔

٦٤. ٻاھران چڪي مکي، اندران ٻڙ ٻڙ دڪي ۔

٦٥. ان جي وچ ۾ جمڪو ٻاري اھر مار ڪاٿي۔

٦٦. ٻار رڙھمر گھر ڦرٻاو۔

٦٧. ٻدو ۽ ٻار ائي ھڪ آچار۔

٦٨. ٻار مڃي جو وار، جهڙائون ورائس ڦڏائون وري.

٦٩. ٻرو ڪنڌوڻ ٻ ڏي ڏيندو ڇا؟

٧٠. ٻن ڙالن جو ور لڏهن جو مسڪ ۾ گهر.

٧١. ٻوڙيءَ ڇاڙهي ڦڙهو ڪيڻ (آسرو ڏيڻي ٻاڻ ڇڏائي وڃڻ).

٧٢. ٻي اي ڪرڻ لهڻجو ڪم، ٻڏڻ ڪم اروچ جو.

٧٣. ٻڪري ڪهر ڏئي ڦرلهڙڻ ڪاڏر.

٧٤. ٻلي ٻڪ ٻوم جي، شل ٻ وڃي شان.

٧٥. ٻلائي ڪر جت سان ٻ ڦوري هٿڻي ٻت سان.

٧٦. ٻگولي (جهرلو آلت) ٻوڙ (هلاءِ)، جمسن رلسو راس ٿئي.

٧٧. ٻاڪ ڏٺي ٻوڙو، ٻ لٺي دال مان سرو.

٧٨. ٻاڪ ڏئي دب ٻ، ٻئي دال مان ٻ وب.

٧٩. ٻڊڊڙن جي اڳ ۾ اڙلڊڙن جي ٻت ٻ.

٨٠. ٻگس ڪري ٻاال ۾ ٻرڳهت هوه آڪاس.

٨١. ٻاٿرن جو هڪ هٿ چوٽيءَ ٻ ٻمو هٿ روٽيءَ ۾.

٨٢. ٻريءَ ٻوڙيءَ ۾ واڻيو ٻڙرو (ٻار گهٽي هڃڻ ڪري ٻوڙيءَ کي ٻڇائڻ لاءِ واڻئي کي سڻ درٻاه ڪرڻ).

٨٣. ٻرُ ڏٽا ڪرڻ (ٻاجاٻو سجاٻو ٻمسو هرڇڻ)

٨٤. ٻلي ٻلي ٻاڻ آئي، ساٻ لس ٻلي.

٨٥. ٻلئي واڻئي ٻنڙ ڪاڏو.

٨٦. ٻڏو گهڙو ٻاڻ کي چالڙ ۾ وهاري.

٨٧. اڪڙي ڪٽي آنڊا ڪلر ڄڻي (ڪلر = اڇا)
٨٨. لڪڙ ڪم شيطان جو.
٨٩. لپ دانگي سڀ ڏيهون اوس موهان ڏهه ڏيهون.
٩٠. اڙ جي ڪعي سڀ چرڙن ڪاٽي.
٩١. امهدچو سو مهيچو، مهيچي هڪ ئي لام.
٩٢. لئلي ماڻ لب ٻائڻ.
٩٣. ڏاڻ ٻئي، گهوڙا اسهوي.
٩٤. ٻرڻ چوي ڏو لکوي ڪي، هل ڙي تسه آڙڪا.
٩٥. ٻهچي گٽيءَ ٻسه ڪڏهه ڪي ماڙي.
٩٦. ٻرمتڙو ٻو ڙ ڍڙو.
٩٧. ٻهراڻ ملهه ڪستوري.
٩٨. ٻاڻ لسه ٻاڻي ڏوچهان متهان ڏٻوي.
٩٩. ٻسو ڏلو اسرو ڇيڙو.
١٠٠. ٻهچيءَ ۽ هڪ، ٻراڻيءَ ۽ اڪ.
١٠١. ٻسو دلا (ٻوچا وڇها ماڻٽ) وڇو ڙڙ آهي.
١٠٢. ٻڪ ۽ لکو ٻيءَ ۽ ليکو.
١٠٣. ٻهچي ڪٽي جو ۽ واڄه ۽ طمبب.
١٠٤. ٻن ٻوڙي ٻاال ۽ ٻتو ۽ ٽاري ٻاڻ.
١٠٥. ٻاڙو آهي آسر آما.
١٠٦. ٻراڻي ماڙي ڏسي ٻهچي جهگي ۽ ڊاهجي.
١٠٧. ٻڙهڻ لسرڻ لمر هٽڻ چرلين سواري،
لئڏي هولڊي ۽ سڪمن، ۽ وڏي خواري.

١٠٨. ٻانهن ٻڌي مهري ڪيو الس (لاڏو اُس ٻچي ڪلهل، مهري = سرداري جي اس جو ٻانهن ٻڌل هرلدو آهي)

١٠٩. ٻلهڻ ۾ ٻرهمڻ آهي.

١١٠. ٻمڇ ٻجهڙو وارا ڪٽائي ٻما الس.

١١١. ٻسو اڄ شهمڻ جي ٻمت ۾ آهي.

١١٢. ٻڙهو آهي ٻر ڪڙهو ڪين آهي.

١١٣. ٻاڙ ٻاسي ٻاڙ ڪان ٿي ڏس ٻرٻره ڪي ٻاڙ ۾.

١١٤. ٻهمڇي گهوٽ لسا لما هووٿي.

١١٥. ٻهمڇي ڏاڙهي ٻٽي جي هٿ ۾ لسا ڏجي.

١١٦. ٻهمڇي ٻٽ رواني ڪهڻ ڪرا ڏني آهي.

١١٧. ٻاڙ ۾ ڪمر ڪٽه ٿي وٻا.

١١٨. ٻاڙ ڪان وڏاڪ جهڪو ٻٽي ڪي گهوري سوٻ ڏاڙ

١١٩. ٻرالي جهار ٻرالي جهورڪي

١٢٠. ٻٽسي ٻلو مهانگو ٻاٽي ٻلو سهانگو.

١٢١. ٻمڇ ٿي گهه ۾ الس.

١٢٢. ٻمر جي ٻٽ لاٽي جي مٽ.

١٢٣. ٻسو ٻار ڪجهه وٻا، عزت ٻاٽي سڀ ڪجهه ٻار.

١٢٤. ٻمت آليٽي ڪين ساڏ ٻملي جو ٻمت.

١٢٥. ٻاٽي هيٺاهين ٿي وهندو آهي.

١٢٦. ٻهمڇي ٻمر ٿي ٻاٽهي ڪهاڙو هٽڻ.

١٢٧. ڦڪڻ ۽ لڏهڻ فرق ڪن جڏهن ٻمر ٽٽي انهي جر.

١٢٨. ڦوٽو ۾ ٻرٻو ٿو ولي.

١٢٩. ڦرڻو وڃڻو ڪاڳر ساري.

١٣٠. ڦالو نه ڦلڪو ڪوڙو.

١٣١. جڏهن ونڊ جي ڌار لي واهڙي انڪي نه ڪوهي.

١٣٢. جڳ رسي ته ڄل رسي، سائين لوڻ ته رساڻه.

١٣٣. جو هوڙ پنهنجي هلندو سو سور وڏائي سهندو.

١٣٤. جتي لوڙهي هجن، اتي لوڙهي پڪ ـ مرن.

١٣٥. جي ڀالسين جوڳي لڳان نه طمع چڱ تمام.

١٣٦. جاڙي ـ جڳ سنئين.

١٣٧. جهڙا ڪالڪ تهڙا ٻچا.

١٣٨. جهڙو ديس تهڙو ويس.

١٣٩. جڏهن اڀرندي ڏاه نه ڪهر سو لهندي ڇا ڪندو؟

١٤٠. جهڙو اَن تهڙو مَن.

١٤١. جيءَ خوش جهان خوش.

١٤٢. جيڏا اڀ تيڏا لوڏا.

١٤٣. جان ادي تو لاکون ٻاٻا.

١٤٤. جي تو ڪهان نه پنجن ٽيون مچان،
جي تو ڪرهان ماٿ نه ٻران تو ڪات.

١٤٥. جتي باهه لڳندي اتي سيڪ ايندو.

١٤٦. جڏهن عقل اي ورهايو تڏهن اوهان جهلما ٻارڪ.

١٤٧. جهڙي ڇالي تهڙي ٻاهي، هن لاهي هن کي ڏئي.

١٤٨. جهڙي ڪرٽي تهڙي ٻرٽي.

١٤٩. جهڙي ڪري ڪمهه، سو نه ڪري ماءُ ٻيءُ.

١٥٠. جهڙو ڀيڄ تهڙو ساڙو.

١٥١. جاڏهن ڪاڏهن سنڌڙي لوڪي ڦندارن جو ڪو.

١٥٢. جڏي اوٺي لاٿ لن ٺاٺ آهي لڏهڻجي.

١٥٣. جتي پاڻي اتي ٺاٺ.

١٥٤. جنهن ۾ ٻڪي، ڪهڙو ماڻ ٻڪي.

١٥٥. جنهن ڪٺ نه جنهن اُٺ رو ٺاڙ ڪٺ نه ٻرڙ اُٺ رو.

١٥٦. جڏهن اورا لي سيبا تڏهن ڪڏهن ٿي رلو.

١٥٧. جتي ٻچڙا نه آهي ڪر، اتي ٻچڙا ڪر ورهام جو.

١٥٨. جهڙي ٻڌي تهڙو اڄ، ان جي سلي ڪان نه ٻڄ.

١٥٩. جهڙيون ساهه سرار ۾ اهڙيون ڪر ٻلو.

١٦٠. جو سڪ ڪهر دواري، سو سڪ ٻلخ نه بخاري.

١٦١. جي ٻالڪن جوڳي ٿيان نه طمع چڏ تمام.

١٦٢. جوڙيءَ ڪي جس آهي.

١٦٣. جهڙي سوڙ اهڙو سيءُ.

١٦٤. جواريءَ جي جوءِ ڪن ۾ ڪلي مست ۾ مهڪي
جي مڙس اڄي ڪٽي نه ڏاڍ ولني شهڪي
جي مڙس اڄي هاراني نه ٻار ڪڍي ٻٽي.

١٦٥. جنهن جو رب تنهن جو سڀ.
جنهن کي لالي اُسڪي ٻُنسس.

١٦٦. جمعون (سنڌ ۾ مسلمانن لام اڪر) نه وسهڻون (اعتبار ڪرڻ)، وسهون نه مسهون (نقصان پائڻ).

١٦٧. جيب لاهي ڪٽي ڪلهي تي رکي اٿس.

١٦٨. چمڙي ٿي جام ڪر (هوشيار).

١٦٩. ڇٽ (هندن جو مسلمانن کي اکر)، ڦٽ، ٿُٽ پٺا پيا آهن.

١٧٠. ڇٽ پڙهو الله اڪبر.

١٧١. ڇڏي رکيا روزا نه ڏيهون نه ڪما وڏا.

١٧٢. ڇني ڇپچين جي، وڃي ٻارن ٿي ٻڌي. (سنڌ جي ساهتيءَ جا ٻه گروپ).

١٧٣. ڇڳاليءَ کي چار ڳٽي هڻجن موچڙا.

١٧٤. ڇوڙي وڃي لسر ڊمڙي (اڌ ٻاٽيءَ ڪان سڀ لنڊو سڪو) نه وڃي.

١٧٥. ڇريءَ کي ڇوڙ ڙو، ڪڏهن ڇيڪڻ ۽ ڪڏهن ٻالهن ۾.

١٧٦. ڇريءَ کي ڇالو پٽ، ڇمي ڇتي ماري وڌائيس.

١٧٧. ڇڳن مان ڇڳالي لمندي آهي.

١٧٨. ڇريا ڏ لمٽي ڇار واڃان ولڏي هڪڙي.

١٧٩. چار ڏلون کي چانداڻي ڦير آڏ ٻري راس.

١٨٠. ڇرلي کي ڇمڙ ٻو آ ڇڻن ڳارين لاءِ.

١٨١. ڇرلن ڪهڙا ڇمڪ مٿن ڪهڙا معاملا

١٨٢. ڇور جي ماءُ ڪنڊ ۾ روئي.

١٨٣. چندو ڇندي کي سڌ ڪره ٿي ڳراهي لهندو آهي.

١٨٤. هوشيءَ جهڙي خوراڪ ڪالهوي، ڳٽيءَ جهڙو مرض ڪراهوي.

١٨٥. خان جي گهوڙي وانگر وچ ۾ ڦرندو.
خان پڇيو نوڪر کان آيا گهوڙي کي گاهه ڏنئي؟
جواب مليس، ها. آيا گهوڙي کي پاڻي ڏنو اٿئي؟
ته به جواب مليس، ها سائين. هوڏانهن ملندس
ڪجهه ڪونه. ۽ خان جو گهوڙو ويندو ڏٻرو ٿيندو.
١٨٦. خون ۽ ڪستوري لڪيا ڪين رهن. (ڪستوري =
اوچي خوشبوءِ)

١٨٧. خالي گهڙو وڄي گهڻو.
١٨٨. دان ڪجي ساڄي هٿ سان جيئن کاٻي هٿ کي
به خبر نه پوي.

١٨٩. داس چوري پرداس ڦاسيا.
١٩٠. ڏڌ ڪا ڏڌ، پاڻي ڪا پاڻي. (سچ ظاهر ٿي پوندو)
١٩١. دعا سڀ ڪا مرض سارا ڪري.
١٩٢. دنيا هڪ مسافرخانو آهي.
١٩٣. دنيا جهڙي چئجي تو سا پاڻ مسافرخانو آ.
١٩٤. دنيا دورنگي آهي.
١٩٥. دل ڪوڙي عذر گهڻا.
١٩٦. دال آهي ڇڙن پال.
١٩٧. دار پيا درست ٿيا.
١٩٨. ڏاهو ڪانءُ ٻه نڪر ڦاسي.
١٩٩. ڏيڻ ۽ ڏاهه، چوڻ ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي.
٢٠٠. ڏک سڪن جي سونهن، گهوريا سک ڏکن ريءَ.

٢٠١. ڏي ڪٽو ته ملئي ڪوٽو.
٢٠٢. ڏئي مڻان، پر ڪنهن جي ڪڻان.
٢٠٣. ڏئي ڏاتار، چوڻ ڦاٽي پڇاري ڪي.
٢٠٤. ڏنو سڀ وسار، اڻ ڏني کي ياد ڪر.
٢٠٥. ڏاڙهي ته هڪ گهر ٻاريندي آهي.
٢٠٦. ڏئي لــ چوڙ ڦاڙي ڏئي.
٢٠٧. ڏيراڻي ٻرڙ جي وڏراڻي.
٢٠٨. ڏندن آڱرين اچي وڃڻ (اچرج ۾ پئجي وڃڻ)
٢٠٩. ڏيڏري به چري هل مٿا راڻي کو ٻاپائين.
(سهڪو پاڻکي سڄو کر سمجهي - ڏيڏري ته)
٢١٠. ڏندن ڏاڏ آهي (مڙس ماڻهو آهي).
٢١١. ڏڏو ڪهڙ لڦن ۾ واهس نه وهندو آهي. (جهڪي ته ڪجي سڄي سمجهي ڪجي)
٢١٢. ڏاڏو سو ڏاڏو (زور واري ماڻهوءَ جي سرسي آهي).
٢١٣. ڏڏ ڦٽيءَ وارا آهن. (مڇي مالي وارا آهن)
٢١٤. ڏيهن جا ڪارا ڏيکار ڏيندو ساڻه. (مطلب سزا ڏيندو ساڻه)
٢١٥. ڏاچي لوئي ڏهه ته ٻرڏو لوئي ٻرهن (ڏاچي = مادي اٺ جي. ٻرڏو = اٺ جو ننڍي عمر وارو ٻار).
٢١٦. ڏيهه چوري ڏيراڻي ته چوي (گهر جي ماڻهن جو چورڻ ته وٺندو آهي).
٢١٧. ڏجي لـ، ته ڏکرڻجي ٻـ ٻه.
٢١٨. ڏيري ٻيو ر کي مڇر ته کهٽا (اڪلهڻون کهٽيون).

٢١٩. ڏاو ابو آهي (ڏاڻ ڪرڻ مان ٻالڪي ڏاڏو آهي)

٢٢٠. ڏاڍي جي لٺ کي ٻه مٿا (جهڳڙي ڪري چوري سو ڀال).

٢٢١. رڌڻ (اوڙن لاء ٻڌلڙن) اڳيان رباب (ساز) وڄائيندي و وهه. لما (ڪوڙ الر ڪوڙ)

٢٢٢. ان ڪمائيءَ ٿالڪا موالڪي سانڍڻ ڇهڙو ڪر.

٢٢٣. رکي سڪي ماني ڪاٽي لڏڻا ٻاٽي ٿي.
(سنتوش ۾ رهه)

٢٢٤. رن ٻه رانڍي ڏ رلهي ۽ وڃي. (گهر جو سامان)

٢٢٥. راجا جي گهر ڪو موتين جو ڪال؟

٢٢٦. روزا ۽ نمازون، اي ٻڻ چڱو ڪر،
ٻر اڙ ڪو ٻيو ڪم (ڪان)، جهڙو سان ٻيجي ٻرانءِ ڪي.

٢٢٧. راز ۾ آهي ته مڪڻ ماڪي، ا ا آهي لڪي ٻاڪي.

٢٢٨. رلمنڪا ٻمڪا هولمنڪا ڪراب
ٻڙهيڪا لڪمنڪا هولمنڪا ثواب

٢٢٩. ري ڪرلما أحمق سڙڪ ڪٽي ڏوڙ (ٻسا ڪرائي ڪڏهن مجلس لي وڃڻ)

٢٣٠. رس ڪٽورو ڏٺي (محسن ڪري) ٿو ٻيو ڪٽورو ولجي.

٢٣١. زبان ٻه ڌاري لرار آهي.

٢٣٢. زالون ٻولن کي ٻه ٻمارلون آهن.

٢٣٣. ٻه ٽ جهليندي آ هڪ مهڻو، ٻيو ٻانڙو.

٢٣٤. سوريءَ مان ڪنڊو ٿيو آهي.

٢٣٥. سرتي هجي ساٿ نه ڳڏهه گرهي نه ڪري.

٢٣٦. سڪن ڳڻ آلا به سڙي وڃن.

٢٣٧. سيوهاڻي چريا پٽر ٻروڻ گهر ڏي.

٢٣٨. سوَ ڪري سيڪار نه ٿو ڪوڏڙيءَ (ڳڏهه) پٽ ڪوڏڙو.

٢٣٩. ستعام جالڪا ٻل هٿ ٽالڪو ڏر ٽاهين.

٢٤٠. ساٿي کي سڀي ڪرلا ٻڪٽي کي ڏاڏي ڪرلا.

٢٤١. سچو ساٿيءَ کان به ڏاڍو.

٢٤٢. سچي کان ساٿ ڀلو، ساٿي مان سڙ سڪ.

٢٤٣. سهٽا ٽره (ڪدڙن والڪر ٻر زهر جهڙا ڪوڙا) ٽانڻ لي ڪهٽا.

٢٤٤. سرٽهن سڪي، سنٽ ڪالي، سنٽ جهڙو ڪرٽي ٽاهي

٢٤٥. ساٿي کي سراڻ (خوشامد ڙيا) سلامي.

٢٤٦. سنگ ٽاري ڪسنگ ٻوڙي.

٢٤٧. سڪٽي ڪهي ڪهڙو اپامي.

٢٤٨. سڪٽي دعا ٻٽ برابر.

٢٤٩. سڀ ٻٽي واڪا ڪري.

٢٥٠. سڀ جي ٻوڙي الڪي الڪي ٻر ڪهن ڪڏهن سا ٻڏي.

٢٥١. سچ نه ٻيلو نسچ.

٢٥٢. سدورا ٻٽ ٻهڪوي ٻ ٻڏرا.

٢٥٣. ستهرن ٻ ٽرق لڏهن ڪن جڏهن اُمر ٽٽي اُن جر.

٢٥٤. سوالو ماڻ جي لٽ مان ٻ ڪرلا ٽري.

٢٥٥. سالا شيشن کي ٻه ٻارا آهن.

٢٥٦. سوناري جا سؤ ڌڪ لوھار جو ھڪ ئي بس آ.

٢٥٧. سڀ ڏينهن ته ڪمل، عيد ڏينهن اگهاڙو.

٢٥٨. سيڻي ر ٻڌون ابت ڪارڻ .

٢٥٩. ساڌن ڪوڙا سواد مٺن ڪوڙا معاملا.

٢٦٠. ساڌؤ ٻه هٿ واڌؤ.

٢٦١. سچ مرچان ڪوڙ ڳڙ، ٻهر ٻئو ڙال گسر.

٢٦٢. سڄڻ ٻيٺان ويڙيا، وڏيان ٻيٺان سڄا ڄمن .

٢٦٣. سڀ ڳاله ۾ اوڪ ڏٺي ونڻي آهي .

٢٦٤. سوؤ ڙ آهر ٻهر ڊگهيرڪ .

٢٦٥. سؤ ڏٺي ٻاڙو ونڊي، سؤ ڏٺي ٻاڙو چڏ جي .

٢٦٦. سڄ ٻه ٻاڇا آهي.

٢٦٧. سمر و ڪاڻو ٻاڻل ڦاني .

٢٦٨. سچ لسريءَ هماان ڪرا لڪندو آ.

٢٦٩. سڄڻ ڏئي سڄي ٻانهن ته سڄي ڌ لڳهاڻي رکجي.

٢٧٠. سڌالمين سهيدن مار آهي .

٢٧١. سڀ ڌ ماري سڀ جو سيڪادو ماري .

٢٧٢. صمر جڏهن جو سمر ٿمر ڌ ڳسي ڻن جو .

٢٧٣. صدقي (قرباني) جي ٻڪري آهي .

٢٧٤. ٽتو نيو (لول گهوڙو) کي ٿار ر ٿاڙيءَ کي اشارو.

٢٧٥. ٿاڻو ۾ ٿو ڇڄي (وڏائيءَ ۾ ٻارال)

۲۷٦. ٽولراماڻين جي ٽيب وڏي، ڏاين وڏي، وڻن ٽالهه، لـ ا. چون اساڏي وڏي وڏي.

۲۷۷. ٽڪريءَ کي لـما سور جالي هڪڙي ڪٽي. (ڏيکاءُ وڏو لـيجو ڪجهه ا. لـ.)

۲۷۸. ٽڪي ٽو ٽالهو ڪٽالي (وڏالي شاهوڪاريءَ جو ڏيکاءُ ڪرڻ).

۲۷۹. لـوري ڪٽٽي ڪوٺي ارڪس.

۲۸۰. شينهن ڪلوي چڙهي آ.

۲۸۱. شال مٺرن منهن اچهس.

۲۸۲. شڪيءَ ڪان هڙم ٻلا جو ٽرڪ ڏئي جواب.

۲۸۳. شاهوڪار جو سالو سڏائجي ۽ ا. غفور، غريب جو ٻاٺيدار ڪوٺائجي ۽ ا. شرم ٽو اچهن.

۲۸۴. شادي ڪري ڏس ۽ جاءِ جوڙائي ڏس.

۲۸۵. شاباس لاءِ ٻيٽي مٺو ڪوڙالي (سامهون کي ڪارائي ٻيٽاري).

۲۸٦. ڪاموړو مٺو ٻـ لـ اوړالکهجي (اُن ڪان ڏ جي هاڄي).

۲۸۷. ڪس ڪانجي لـ رس رهندي (ٻارلم رهندو).

۲۸۸. ڪسري (آڏ ٻنسر) جي ڪتي ٽڪي جا ڪالي ٽڪر (ٽڪر = ٻ ٻتسا)

۲۸۹. ڪنو گدرو ٻترن (شراڏ، ڏوماگر) حوالي.

۲۹۰. ڪجي جو ٽاڙي سر لـ ڪاچاري.

٢٩١. ڪارو وڃي ڪھڙي وس، رنگ نہ مٽائي تہ عادت ضرور مٽائي.

٢٩٢. ڪٿي چور سچا تہ ڪٿي ڏور سچا.

٢٩٣. ڪاري واري ٿي وسالي (تمام گھڻو ٿڪل).

٢٩٤. ڪڪ ٽڪي ا. ا. ڪوڙ ڪري (تمام سستو).

٢٩٥. ڪڪ لي ڪرڄي پير (اولاد ڪين اپڻن وارو).

٢٩٦. ڪٿي هڪ، ڪٿي ا.، هتي تہ ڪڙ لي (پيرن جو وٽ) ڪرڄي پيو آهي (يعني گھر جا سڀ ٻار).

٢٩٧. ڪر ڏڪ رحماني (ٻار جو) ڪر ڏڪ شيطاني.

٢٩٨. ڪالڙ والڳر پيو ٿان ٿان ڪري (بک اڪيو).

٢٩٩. ڪن جو روٽ ۽ راحت، ڪن جو ڪاٽ تہ خواري.

٣٠٠. ڪڪ ڪي ا. تہ لڏجي، ڪڪ تہ وڏي وَٽ،
اڏي ٻارڻي جي اڪـ ۾، تہ گھڻو ڏٿي ڏڪـ!؟

٣٠١. ڪڪ جو چور سو لک جو چور.

٣٠٢. ڪي مون تہ وٽن، ڪٿي مان تہ وٽان.

٣٠٣. ڪالو ڪي آلوُرا هجن ها تہ اڏامندي ڏسجن ها.

٣٠٤. ڪمالو پٽ ڪان سمالو ڏيءَ ڀلي.

٣٠٥. ڪمير جي گھر ۾ ٻڌا (ڪين ٻڪل) ڪمان.

٣٠٦. ڪن سان ڪن ڪرڻ مٿيو.

٣٠٧. ڪڏهن آگر وڏي ڀلي آ.

٣٠٨. ڪوڙي جي ٻاڙ اڪريءَ لي

٣٠٩. ڪوڙي جي ڊوڙ ڪل تاڻ.

۳۱۰. ڪوڙ نه ڪوڙو صرفو ؟

۳۱۱. ڪرسيءَ کي سلام آ .

۳۱۲. ڪاوڙ اُٺ ـ مدوهن ڪرار آ .

۳۱۳. ڪرامت ڦهر جو ڏهر آ .

۳۱۴. ڪمي سارُ (دانگڙي ۽ وڏل) پاڻ ۾ ٻولدو .

۳۱۵. ڪالوَ کي لُڙ ۾ مزو .

۳۱٦. ڪم ڪ. هڏي نه وڃ وانسي (اڏي راڄا جي) ڳهر.

۳۱۷. ڪمو دانگڙي کي لڳي نه اُٺ. ڪمو مڏو ، دانگڙو ڪڏي کي لڳي نه ٻه ڪمو مڏو (ضعيف ماڻهن ٻڌوي ٻاسي مٽي).

۳۱۸. ڪانجي نه ، ٻر لالگ واري ڦڙڪ ۽ چڙجي .

۳۱۹. ڪر ڀلائي جت سان نه قمري هٽڻي پت سان.

۳۲۰. ڪڏهن ٻتي ٻارالو ڏنو انس .

۳۲۱. ڪڏهن سان ۽ ٻمر ٻرلو ۽ آچار ڪرڻ واٺدو .

۳۲۲. ڪماڻي نه ڪرڏي خرچ لاء ڪڙي آ.

۳۲۳. ڪم لعو ڍکڻ وسرلو .

۳۲۴. ڪتو ۽ ڪڙم سان سولهندو آ.

۳۲۵. گڏڙ ڍاڪ نه ٻڇي آکي اڙ ڪڌا .

۳۲٦. گڏ سان گڏ ڪرڻ مٿمو آ.

۳۲۷. ڪپ ۾ گهرلو لٺ ڦمڪن ٻر ڪوڙ ڍچهر .

۳۲۸. گهڻي لڪڙن جو پاڻي ۽ سڪائي چڙهندي آهي.

۳۲۹. لمڻي لمڻي ٻهڻجي ڏاس ڏيڪارياڻيڻ .

٣٣٠. لهڻي وارو مرڻي وڃي، ساعت وارو ڪاٽي وڃي.
٣٣١. لالچ ٻري بلا آ.
٣٣٢. لڳو واڍ وار ساڻ.
٣٣٣. لهڻي کوڙ جو ڪاٽجي پر موٽي کوڙ جو نه ڪاٽجي.
٣٣٤. ڳڙ جاڻي ڳڙ جي ڳوڻري جاڻي.
٣٣٥. ڳوهه کي ڪُتي کڻجي ته ڳولهي شڪار ان جا گهر.
٣٣٦. ڳنڍ ڇوڙ نه اچي.
٣٣٧. ڳڙ ڳڙ ڏاٽيون پڻس لاٽيون.
٣٣٨. گهر ٻاري ڏياري ڪرڻ ڪجي آ.
٣٣٩. گهر جي ڪل ڪل ساوا وڻ ته سڪا ڪري.
٣٤٠. گهٽين زالن گهر نه هلي، گهٽين مڙسن هر نه هلي.
٣٤١. گور جو ٻير ڇلهه جو مار لڳ.
٣٤٢. گهوٽ ڪنوار راضي ته ڇا ڪريگا قاضي.
٣٤٣. گهڙيءَ جي سک لاءِ ته ماڻهون مکڻ جي ماڙي جوڙائي آ.
٣٤٤. هٿي اڳيئي اُڀٽي ويتر پاڻائين گهڙگهور.
٣٤٥. هڪ ٻٽي سؤ لٽي (هڪ لٺي سؤ ٻٺي)
٣٤٦. هڙون ڏٺي هٿاءِ (ڪارج ڪر) ته ٻالڪ ڏٺي مجرا.
٣٤٧. هٿ ڪنڊائي ٻيو حلوو ڪاٽيو.
٣٤٨. هٿ لائيمس ته هٿ ڪارو پير لائيمس ته پير ڪارو.
٣٤٩. هندو آهي هولڊ سان.
٣٥٠. هڙ اي ڪاشر لوڪ تماشو.
٢٥١. هيڪڙ لوڙ ڏڙو گهٽي (ڪم لوڙو ۽ ٻر ڳالهائڻ گهڻو)

٣٥٢. هي به جي ڪو پوڙو ڀاري (جي ڀاڳن ۾ لاهي)
٣٥٣. هر واري جو هڪ نه هڪ ڀرائي جي جند.
٣٥٤. هڪ اڻاهوند ٻيو اعمال ڀڄڙا.
٣٥٥. هن ڪچر جا ٻالي جهڙا ور آئو آهن. (ٻڌڻ ۾ نه آهن)
٣٥٦. هي ميهڙو ڦيڪو پيار آهي.
٣٥٧. هوند مان نه ڪري ان کي ... لعنت، جيڪو اڻ هوند مان نه ڪري انکي ... لعنت.
٣٥٨. همٿي مردان مددي خدا.
٣٥٩. هي هر ڏک جو چڱو آهي (سڀ ڪان ٻوڙو)
٣٦٠. هٿ نه ڪڇي هٿرو هٿ وڃايا ور.
٣٦١. هيءَ دنيا جهنگي چٽڻي آهي سا ڀاڳ مسافرخانو آ.
٣٦٢. هٿ ۾ ٿري ڪڇ ۾ قرآن.
٣٦٣. هٿ جي ڪنگڻ کي آرسيءَ جي ڪهڙي ضرورت.
٣٦٤. هي ڪنڊن جي وڻ ۾ آن نه ٻڌو ڪرڻ آهي. (ڪنڊن جي ڪم نه اچڻ وارو)
٣٦٥. هڪڙ حرام ٻيو اهڙو حلال.
٣٦٦. هڙ ۾ نه ڏيڍو، هي مر چڙو.
٣٦٧. هل چريا، مست نا اچي.
٣٦٨. هرڪو هلندو پوءِ ڪو آئي ڪر ٻوءِ.
٣٦٩. هرائي قلعه ٻيو ٻتالين.
٣٧٠. قرض آهي مرض.
٣٧١. مالڪ وڻن ٻوڙيءَ چڙهندا شاهد ٻيا گرجا ڪالٽين.

٣٧٢. مولي مڃئون وساهه نه ڪاڄڙ چڙهن ڪم ڪان .

٣٧٣. مسڻ لئي لاهه مهار ٻار مسڻ جي آ دليا ڏار.

٣٧٤. ماڻهو ٻکو آ مان جو، لس نان جو .

٣٧٥. مرسان مرسان ڏيهه نه چرسان .

٣٧٦. مال ٻراڙو ڏرا (زور) شاهي .

٣٧٧. مڇون ڪڙاڙري ڀڃا ٻڌائي .

٣٧٨. مهڙون چوري آئي ڳالهه ڪي هل ڙي ٻچ ڪاري.

٣٧٩. مولي مٺ جو مر ڏهو ڀٽ جو ڳر ڏهو ڳراهڪ ملائي.

٣٨٠. مروان مرت ملوڪان شڪار .

٣٨١. ماڻهو مڙئي نه سهڻا ، پکي مڙئي نه هنج ،
ڪڏهن ڪڏهن ماڻهوءَ مڃهه اچي ٻڌه ٻهار جي .

٣٨٢. ماڻهو ڪڏهن ٻڍيءَ ۾ نه ڪڏهن ٻاڪر ۾ .

٣٨٣. مڙهڻجو چا وڃي ، ڏوڙل ٻا چمڙو .

٣٨٤. مون ڪو چڙهو هو، آپ مان جهڙو هو .

٣٨٥. ملي نه مات ملي نه مات .

٣٨٦. مارڻ واري ڪان اڇانڻ وارو وڏهو آهي .

٣٨٧. مسلان چور ٻانگا شاهد.

٣٨٨. مکڻ مان وار ڪڍڻ .

٣٨٩. مڙا گهر لس گهرانهه.

٣٩٠. ماءُ چٽيمدي ٻڍڙا ٻاڪس نه ڏاڍي والد .

٣٩١. مڙس لس ڦلڙو، اس لس جڏو.

٣٩٢. مان نه مان مڻن ٻيرا مهمان .

٣٩٣. محنت جي ماک ۾ رچجي ٿي هڪ ٽنگ کڻي لڪائجي.
٣٩٤. مرد جي ڪتي نه زال جي ڪمي سڃاڻ.
٣٩٥. مت ڀڙاڻي ٻلي، ڪلي لڳي واءُ.
٣٩٦. مهانگو روئي هڪ ڀار، سستو روئي بار بار.
٣٩٧. مرد مري هڪ ڀار، ڪانئر مري بار بار.
٣٩٨. نه ڪنهنجي ڪٽي کي هٿ لائجي نه ٻڍڻجو ڀت ڦاڙائجي.

٣٩٩. نيم لسان صحت جان.
٤٠٠. نيم طبيب خطري جان، نيم ملان خطري ايمان.
٤٠١. نيت بد روزي رد.
٤٠٢. نادان دوست کان دانا دشمن ڀلو.
٤٠٣. نعمت ڪدوار لڙو ڏاڍون لڳي ٻڌي ڏهه ڏاڍون.
٤٠٤. ننڍڪا گهوڙا ڄماڻا هسوار.
٤٠٥. نيت صاف مراد حاصل.
٤٠٦. نانءُ چڙهيو واپاري ڪڻي ڪاڻي، نانءُ چڙهيو چور ڦاهي چڙهي.

٤٠٧. نانو ناکي جو هٿ جي شاباس.
٤٠٨. نائي رڌڻ واري ڌوٻڻا ڪاڻي وارا.
٤٠٩. نرڙيءَ مان نانگ ڪرڻ.
٤١٠. نام وڏا دڙهه ٿعران (زمين وٽران).
٤١١. نام وڏا درشن ڇوٽي.
٤١٢. نبڙي مري نه ماءُ وڏي مري نه جوءِ.

٤١٣. لسڻ سان چمڙي نه ڪاٽي نه وڃجي.

٤١٤. اک کي مٽي ڪير لاهيندو.

٤١٥. نالي جي گهر ۾ آهه نه نالي ملهائي.

٤١٦. نالڪن جي اڳ ۾ هٿ ڪوڙ و جهڙا آهن.

٤١٧. لهڻ ڪر اسان لٽڻي جهڙا نه ڳهڻا.

٤١٨. وهندڙ ٻڍي کي مارڻ.

٤١٩. والداهل چي ٻالهوهل لو سڏٻڻي.

٤٢٠. واڻيو سوڙ سهي ٻار سوالي نه سهي.

٤٢١. واٽي سڳن کي، ڪن نه ڪمائي آئي.

٤٢٢. وهندڙ ٻاٽي ڏاري، ٻهڪل ٻاٽي اوڙي.

٤٢٣. ولڻ ڪاڻ سڪ ٻاه.

٤٢٤. وار نه ڦٽي، لسو نه ڪوڙاه ڪٽي.

٤٢٥. وڏي آهي اولڪڙو هٽائڻ (جوڙ ڪڍائڻ)

٤٢٦. وڏو اڄالي ڪاڪ چاٽي.

٤٢٧. ڏس ڪجي هٿڻن کي ڪري اچي متڻون.

٤٢٨. ڏک هڻ ڏيڻ کي نه سکي لسڻون.

٤٢٩. ڏو اڃ ڪا ڪتا نہ گهر ڪا نه ڳهاٽ ڪا.

٤٣٠. ڏوڙ مان ڏن ڏي ٻهو آلس.

٤٣١. ڏو اڃ ڏونڍي مالڪ روڻي.

٤٣٢. لن ڏن ڪوٻال لڳو ٻهو آهي (ڪچهه ۾ نه آهي).

٤٣٣. ڏوات لڳي ساهيڙي ٻڳي.

٤٣٤. اڪر ۾ لڪي ڏرڪي ولهو آهي.

۴٣۵. ڪاڏي ڪره ٻـ، ڪٿي ويندا آهن.
۴٣۶. ڪُڪ ڪانو (ڄوڙار) لـ، اٿئي ٻلو.
۴٣٧. ڪوهن جا واٽ ٻند ڪري سگهبا آهن پر ماڻهن جا واٽ ٻند ڪري نه سگهبا آهن.
۴٣٨. ڪٽ ٿان لوهي اڇي ٻٽ ٻهو آهي.
۴٣٩. ڪُتر ڏوڪڙ آنڊو چوڪر هڻ آڪاڻي جي حوالي.
۴۴٠. ڪيتي سر سهتي.
۴۴١. ڪرد جي ڏنڊر جهان چوڻي دليا ۾ آهي.
۴۴٢. ڪوهه جي مٽي ڪوهه جي حوالي.
۴۴٣. ڊاڪٽر جو ٻار سدا بيمار.
۴۴۴. ظلم قائم آهي پر ظالم قائم نه آهي.
۴۴۵. چڏي ڏيس نه ٻال ملهن ٻس سان لڳس.
۴۴۶. چورا چتيءَ ذات جا ٻڌن ڪن ٻڪت ۾.
۴۴٧. چورن اٿ مسمت لي چاڙهيو هو.
٨۴٨. غرامي گلزار، موچاري مهڪو چوي.
۴۴٩. عقل ريءَ عذاب گهڻا پسندانءَ جندڙي.
۴۵٠. عشق لاهي والد جو ڪملس ڳيرو.
۴۵١. ٻاران موسم عيد ٻراٻر.
۴۵٢. ٻار، ڪلجڳ ناهي، ڪرجڳ آهي، الهئي ڪر، الهئي لـرڙ.
۴۵٣. جسم ٻرائي احمق اهي.

ڇپيندڙ : شري مالوداس جيرامداس ڇاڻي (اعزازي)
شري گڻيا پرنٽنگ پريس، الهاس نگر - ٣.

ڇپائيندڙ : ڊاڪٽر جيٺمل آهوجاڻي،
١١١/٣٣٣٣، ڀٽ نگر، گهاٽڪوپر (اوڀر)
ممبئي - ٤٠٠٠٧٥

With Compliments to
Shri Gulammohmed · H.J.
KARACHI

From: Vijay Ramchand
Saini

سرڳواسي ماتا ھوندٻائي
ديوان ٻولچند ٺھلراماڻي

سرڳواسي پتا ديوان ٻولچند
کوڙارام ٺھلراماڻي (ڏلٽي)

سرڳواسي
چمنرام ٻولچند ڏهراماڻي

جنم : ۱۹۱۰-۱۱-۸

سرڳواس : ۱۹۸۳-۴-۲۲

گرديو ٻاٻا ٿار اڏنداس
درٻار فريد آباد
تعلقو ميهڙ (سنڌ)
هاڻي کنڊوا (M.P.)